

Psykososialt barnehage- og skolemiljø, ansattes arbeidsmiljø og avvikspraksis

Alvdal kommune
Forvaltningsrevisjon

2026

FR1347

FORORD

Revisjon Midt-Norge SA har gjennomført denne forvaltningsrevisjonen på oppdrag fra Alvdal kommunes kontrollutvalg i perioden mai 2025 til februar 2026.

Vi vil takke alle som har bidratt med informasjon i prosjektet.

Alle rapporter fra Revisjon Midt-Norge SA publiseres på www.revisjonmidt norge.no.

Godøy, 25.02.26

Johannes O. Nestvold

Oppdragsansvarlig revisor

Trine Holter

Prosjektmedarbeider

SAMMENDRAG

Revisjon Midt-Norge SA har gjennomført denne forvaltningsrevisjonen på oppdrag fra kontrollutvalget i Alvdal kommune. Vi har foretatt en gjennomgang av temaene psykososialt barnehage- og skolemiljø, arbeidsmiljø og avvikspraksis.

Revisor konkluderer med at Alvdal kommune i stor grad arbeider aktivt og systematisk for å forebygge, avdekke og håndtere mobbing i barnehager og grunnskolen.

Gjennomgangen viser at kommunen arbeider godt med flere av de faktorene som er sentrale i forebygging av mobbing og utrygghet, dette som relasjonsbygging, støtte til elevers livsmestring og et tett samarbeid med foresatte. Datagrunnlaget viser også at barnehager og skoler har gjennomført systematisk opplæring i aktivitetsplikten og hvordan ansatte skal følge opp bekymringer og hendelser. Samtidig viser funnene at inkludering fungerer best for barn og elever som allerede er innenfor etablerte grupper, mens enkelte trenger mer målrettet og vedvarende støtte. Tilsynet i friminutt er ikke alltid tilstrekkelig i utsatte områder, og det lave antallet dokumenterte tiltaksplaner, samtidig som elevdata viser at uønskede hendelser forekommer, kan tyde på et behov for mer konsekvent bruk av skriftlige planer hvor lovens vilkår er oppfylt.

Revisor konkluderer med at Alvdal kommune i stor grad arbeider systematisk med ansattes arbeidsmiljø i barnehagene og grunnskolen.

Kommunen har tydelige rutiner for oppfølging av sykmeldte, og både barnehager og skoler har gjennomført ROS-analyser som identifiserer risiko knyttet til arbeidsbelastning, relasjonelle krav og krevende situasjoner i møte med barn og foresatte. Arbeidsmiljøundersøkelser, samarbeid med bedriftshelsetjenesten og gjennomførte vernerunder viser et bredt arbeid med HMS. Noen enheter mangler dokumentasjon på deler av HMS-arbeidet, men totaliteten viser et arbeidsmiljø preget av støtte, samarbeid og åpenhet.

Revisor vurderer at rutiner og praksis for melding og håndtering av avvik i hovedsak er tilfredsstillende i barnehagene og grunnskolen i Alvdal kommune.

Kommunen har tilgjengelige rutiner, ansatte beskriver trygg meldekultur, og opplæring i Compilo gis ved ansettelse og jevnlig i personalmøter. De fleste avvik behandles innen fristen, og det pekes på at flere avvik har ført til konkrete forbedringer i drift og sikkerhet. Funn viser likevel at visse typer avvik meldes sjeldnere, bruken av avviksstatistikk varierer mellom enheter, og kommunens mål om økt antall HMS-avvik kun ga en liten økning.

Revisor har følgende anbefalinger til kommunens videre arbeid:

- Styrke tilsynet i friminutt, spesielt i risikoområder hvor elever opplever at det er få voksne
- Sikre mer enhetlig praksis i grensesettingen, slik at elever opplever tydelige og forutsigbare rammer
- Vurdere hvordan arbeidet med sosial inkludering kan styrkes for barn og elever som strever med å finne sin plass i det sosiale fellesskapet
- Vurdere behovet for mer systematisk bruk av avviksstatistikk som del av virksomhetsstyringen

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	3
Sammendrag.....	4
Innholdsfortegnelse	6
1 Innledning.....	8
1.1 Bestilling	8
1.2 Problemstillinger	8
1.3 Avgrensning	8
1.4 Metode	9
1.5 Uttalelse om rapport	14
1.6 Kommunens administrative organisering	15
1.7 Kort om revisjonstemaene	16
2 Psykososialt barnehage- og skolemiljø	19
2.1 Problemstilling	19
2.2 Revisjonskriterier	19
2.3 Kommunale rutiner	19
2.3.1 Rutiner for forebyggende og relasjonelt arbeid.....	19
2.3.2 Rutiner for aktivitetsplikten	20
2.3.3 Rutiner for tilsyn i friminutter på barne- og ungdomsskole.....	21
2.4 Kommunens praksis	21
2.4.1 Samtaler med ansatte i barnehagene	21
2.4.2 Observasjoner i barnehage	24
2.4.3 Samtaler med elevrådene for barneskole og ungdomsskole	27
2.4.4 Samtaler med ansatte i barneskolen og ungdomsskolen	29
2.4.5 Resultater fra spørreundersøkelsen til elever på barne- og ungdomsskolen	32
2.4.6 Telefonundersøkelse til foresatte i barnehage og skole	37
2.4.7 PPT sine erfaringer egen tilstedeværelse i barnehager og skoler	38
2.4.8 Praksis for tilsyn i friminutter	40
2.4.9 Aktivitetsplikten	41
2.5 Vurdering.....	43
2.6 Konklusjon.....	50
3 Ansattes arbeidsmiljø	51
3.1 Problemstilling	51
3.2 Revisjonskriterier	51
3.3 Funn.....	51
3.3.1 Rutiner for oppfølgingen av sykemeldte	51
3.3.2 Arbeidet med relasjonelle og emosjonelle krav	52
3.4 Vurdering.....	54
3.5 Konklusjon.....	56
4 Avvikssystem.....	57

4.1	Problemstilling	57
4.2	Revisjonskriterier	57
4.3	Funn	57
4.3.1	Kommunens rutiner for avvik	57
4.3.2	Ansatte sin oppfatning av avviskulturen	58
4.3.3	Gjennomgang av avviksrapport for oppvekstsektoren	59
4.4	Vurdering.....	60
4.5	Konklusjon.....	61
5	Konklusjoner og anbefalinger	62
5.1	Konklusjoner.....	62
5.2	Anbefalinger	63
	Kilder	64
	Vedlegg 1 – Utledning av revisjonskriterier.....	67
	Vedlegg 2 – Spørreundersøkelse	77

Figurer

Figur 1.	Administrativ organisering, Alvdal kommune.....	15
-----------------	--	-----------

1 INNLEDNING

1.1 Bestilling

Kontrollutvalget i Alvdal kommune vedtok i sitt møte den 25.02.2025, sak 03/25 å bestille en forvaltningsrevisjon med temaet «Barnehage- og skolemiljø». Bestillingen er forankret i kommunens plan for forvaltningsrevisjon for 2023-2028. I behandlingen besluttet utvalget følgende problemstillinger:

- Arbeides det aktivt og systematisk for å forebygge, avdekke, og håndtere mobbing i barnehagene og grunnskolene i Alvdal?
- Arbeides det systematisk med arbeidsmiljø i barnehagene og grunnskolen i Alvdal?
- Er rutiner og praksis for melding og håndtering av avvik tilfredsstillende i barnehagene og grunnskolen i Alvdal?

I tillegg besluttet utvalget å inkludere temaene «inkludering» og «utenforskap» i revisjonen. Kontrollutvalget vedtok revisors forslag til prosjektplan i sitt møte den 06.05.25, sak 12/25, da med følgende tillegg: «Er det holdninger og kultur for å melde avvik i området oppvekst? Dette spørsmålet kan tas inn under kulepunkt tre under problemstillinger».

1.2 Problemstillinger

Følgende problemstillinger vil bli besvart i rapporten:

- **Arbeider Alvdal kommune aktivt og systematisk for å forebygge, avdekke og håndtere mobbing i barnehagene og grunnskolen?**
- **Arbeider Alvdal kommune systematisk med ansattes arbeidsmiljø i barnehagene og grunnskolen?**
- **Er rutiner og praksis for melding og håndtering av avvik tilfredsstillende i barnehagene og grunnskolen i Alvdal kommune?**

1.3 Avgrensning

I oppstartsmøte med kommunen presenterte revisor de vedtatt problemstillingene for prosjektet for kommunedirektøren og kommunalsjef oppvekst. I tilknytning til problemstillingen om ansattes arbeidsmiljø og kommunens avvikshåndtering, ble det i oppstartsmøte påpekt på at Arbeidstilsynet hadde gjennomført et varslet tilsyn med det systematiske HMS-arbeid innen ungdomsskolen i 2024 og barneskole og SFO i 2025. Dette har medført at revisor har valgt å tone ned problemstilling 2 og 3 vedrørende arbeidsmiljø og avvikshåndtering til fordel for en

mer inngående vurdering av den første problemstillingen om barnehage- og skolemiljøet i. Dette harmonerer også godt med at tilsyn og kontrollorganer ikke skal foreta dobbeltbehandling¹.

Etter innspill fra administrasjonene og i lys av dette, vil problemstilling 2 avgrense seg til det forebyggende arbeid med relasjonelle og emosjonelle påkjenninger, samt oppfølgingen av sykemeldte. For problemstilling 3 vil revisor se på hvorvidt det foreligger en kultur for å melde avvik, om det er gitt opplæring i det å melde avvik til ansatte og hvorvidt avvik benyttes i forbedringsarbeidet i kommunen.

Når det gjelder problemstilling 1, hvor hovedtyngden av denne revisjonen ligger, vil vi se både på hva barnehager og skoler gjør for å forhindre at mobbing oppstår, men også hva kommunen gjør når mobbing oppstår og avdekkes. Her vil vi blant annet se på hvordan skolen jobber med relasjoner mellom elever, mellom lærere og elev og opp mot foresatte. Videre vil vi se på hvordan kommunen ivaretar aktivitetsplikten knyttet til mobbing.

1.4 Metode

Forvaltningsrevisjonen er gjennomført i henhold til NKRFs standard for forvaltningsrevisjon, RSK 001. Revisor har vurdert egen uavhengighet overfor Alvdal kommune, jf. kommuneloven § 24-4 og forskrift om kontrollutvalg og revisjon kapittel 3.

Vi har brukt flere metoder for å samle inn data til dette prosjektet.

Intervju

Et intervju i kontrolløyemed har mye til felles med et forskningsintervju, dette da hovedformålet for begge er å innhente relevant og sannferdig informasjon gjennom framstillingene til personer². I samfunnsvitenskap brukes strukturert intervju og andre former for strukturert utspørring for å få oversikt over folks atferd, meninger og holdninger³. Fordelene med å benytte intervju er at vi kan få en inngående innsikt i motivasjoner og drivkrefter til enkelte personers handlinger. Ulempen med kvalitativ metode er at materialet ofte bare forteller fra en eller noen

¹ Norges Kommunerevisorforbund. (2023). *Veileder for forvaltningsrevisjon og eierskapskontroll*. s. 45. https://www.nkrf.no/filarkiv/File/Publikasjoner/Veileder_forvaltningsrevisjon_og_eierskapskontroll_10_2023_FERD_IG.pdf

² Utdanningsdirektoratet. *Intervjuteknikk for intervju i tilsyn etter barnehagelova og opplæringslova*. Hentet fra: <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/intervjuteknikk-for-intervju-i-tilsyn-etter-barnehagelova-og-opplæringslova/5.-ulike-typar-intervju/>

³ Malt, U., & Grønmo, S. (2024). *Strukturert intervju*. Store norske leksikon. Hentet fra: https://snl.no/strukturert_intervju

få personers ståsted. Dette gjør det vanskelig å trekke generelle konklusjoner for flere enn akkurat dem det gjelder⁴.

I denne forvaltningsrevisjonen har vi valgt å benytte semistrukturerte intervjuer som datainnsamlingsmetode. Denne formen for intervju gir en balansert struktur, der samtalen styres av en intervjuguide, men samtidig åpner for fleksibilitet og utdypende svar fra informantene. Intervjuguiden er utarbeidet med utgangspunkt i revisjonens problemstillinger og sikrer at sentrale temaer blir belyst, samtidig som det gir rom for å utforske relevante oppfølgingsspørsmål underveis⁵.

Revisor har gjennomført intervjuer med elever, lærere og foresatte. Vi har intervjuet elevråd, hatt gruppeintervju med lærere og telefonintervjuer med utvalgte foresatte.

Dokumentgjennomgang

Dokumentanalyse i forvaltningsrevisjon benyttes for å undersøke hvordan kommunens styring, praksis og etterlevelse av regelverk kommer til uttrykk gjennom skriftlig dokumentasjon. Metoden omfatter gjennomgang av planer, rutiner og prosedyrer for et tjenesteområde, samt rapporter og uttrekk fra kommunens fagsystemer, for eksempel avvikssystemer. Dokumentanalysen gir grunnlag for å vurdere om vedtatte rutiner er fulgt og dokumentert i praksis, ved at det kan undersøkes om krav, tema og vurderinger som fremgår av maler og prosedyrer er utfyllt og behandlet i samsvar med fastsatte retningslinjer. Videre kan dokumentanalyse inkludere gjennomgang av saksmapper for å vurdere om vedtak og oppfølging er i tråd med lovverk og kommunens egne rutiner. Dokumentene analyseres både enkeltvis og i sammenheng, slik at det kan vurderes om det er samsvar mellom styrende dokumenter, dokumentert praksis og dokumentert oppfølging.

En svakhet ved dokumentanalyse er at metoden i hovedsak baserer seg på eksisterende skriftlig materiale. Dette gir primært innsikt i etterlevelse slik denne fremgår av dokumentasjonen. Metoden gir i begrenset grad kunnskap om hvordan ansatte tolker, forstår og faktisk gjennomfører rutinene i det daglige arbeidet, herunder kvaliteten på vurderingene og det profesjonelle skjønnnet som utøves i praksis. Dokumentanalyse være tidkrevende dersom dokumentmengden er omfattende, og det kan være utfordrende å vurdere fullstendighet, aktualitet og kvalitet i dokumentasjonen. Disse svakhetene kan imidlertid delvis

⁴ Hutchison, R. (2024) *Kvalitativ og kvantitativ metode*. NDLA. Hentet fra: <https://ndla.no/r/historie-pb/kvalitativ-og-kvantitativ-metode/3ab54f3609>

⁵ NDLA. *Kvalitative intervjuundersøkelser*. Hentet fra: <https://ndla.no/r/verktoykassa---for-larere/kvalitative-intervjuundersokelser/8d14b73d9e>

komponeres ved å kombinere dokumentanalysen med andre metoder, som intervjuer eller observasjon, for å sikre et mer helhetlig og etterprøvbart kunnskapsgrunnlag.

I denne revisjonen har vi sett på følgende dokumentasjon hos kommunen:

- Rutine for avvikshåndtering – «*Avviksmelding i Compilo*»
- Rutine for «*Hvordan melde avvik og hvordan skal avvik håndteres*»
- Rutine for oppfølging av sykmeldte arbeidstakere
- Tiltaksplaner/aktivitetsplaner for trygt og godt skolemiljø
- Handlingsplaner for trygt og godt oppvekstmiljø (barnehage og skole)
- ROS-analyser og risikovurderinger for barnehager og skoler
- Arbeidsmiljøundersøkelser (10-faktor) for barnehagene
- Årshjul og samarbeidsplaner for bedriftshelsetjenesten
- Dokumentasjon fra vernerunder
- Avviksrapporter og avviksoversikter for oppvekstsektoren (brutt ned per enhet)
- Arbeidstilsynets tilsynsrapporter og kommunens svarbrev

Observasjon

Formålet med observasjonen er å få innsikt i hvordan rutiner og praksis knyttet til tilsyn og relasjonsbygging faktisk gjennomføres i barnehage og skole. Observasjon er en egnet metode når man ønsker å se hvordan ansatte utøver sine oppgaver i praksis, og om dette samsvarer med vedtatte planer og faglige anbefalinger. Metoden gir mulighet til å identifisere eventuelle avvik mellom intensjoner og faktisk atferd, og kan avdekke forhold som ikke fremkommer i skriftlig dokumentasjon eller intervjuer.

Revisor ønsket i utgangspunktet å observere i klasser på skolene, i friminutt og i barnehagen. Etter de innledende intervjuene ble vi stående igjen med å observere tilsyn i friminutter og delta i en økt for storbarn i barnehagen. Det ble sendt ut informasjon om observasjon til foreldre i barnehagen med rett til å reservere barnet mot deltagelse. Ingen reservasjoner ble meldt innen fristen. Observasjonene ble gjennomført etter observasjonsmaler vi hadde utarbeidet på forhånd, med fokus på blant annet tilstedeværelse i friminutt, inspeksjonsrutiner og interaksjonen mellom ansatte og barn i barnehagen. Vi har forsøkt å utarbeide observasjonsmalene så tydelig som mulig, både når det gjelder hva som skal observeres og hvilken relevans dette har for temaene vi undersøker. Dette er gjort for å sikre en målrettet observasjon og for å unngå større inngrep i barnas hverdag enn høyst nødvendig.

En styrke ved metoden er at den gir direkte innblikk i praksis, men den har også svakheter. Vår tilstedeværelse kan påvirke atferden både hos barn, men også voksen. I tillegg gir observasjon kun et øyeblikksbilde. For å redusere disse svakhetene kombinerte vi

observasjonene med andre metoder, som dokumentanalyse og intervjuer med enhetslederne for barnehagene og spørsmål til tillitsvalgte/verneombud, for å sikre et mer helhetlig bilde.

Spørreundersøkelse

Formålet med spørreundersøkelsen er å innhente informasjon om temaer som relasjoner, samarbeid og forebygging av mobbing, sett fra elever og foresatte sin side. Undersøkelsen er et supplement til dokumentanalyse og observasjon, og gir mulighet til å fange opp erfaringer og vurderinger som ikke nødvendigvis fremkommer i skriftlige planer eller ved observasjon.

Vi har utarbeidet en kort spørreundersøkelse med spørsmål tilpasset målgruppen. Ved spørsmålene har vi lagt særlig vekt på å bruke et språk som er lett å forstå, og vi har begrenset antall spørsmål for å sikre at barna kan holde oppmerksomheten gjennom hele undersøkelsen. Spørsmålene er utformet for å være relevante for revisjonens tema og for å gi innsikt i hvordan rutiner og tiltak oppleves i praksis.

Lærerne har i et notat fra oss fått en beskrivelse av hvordan vi så for oss gjennomføringen av undersøkelsen. I notatet ga vi lærerne en instruks som forklarte hvordan spørreundersøkelsen skulle gjennomføres. Lærerne ble bedt om å gjennomføre undersøkelsen på et tidspunkt der elevene antas å være opplagte, lese opp hvert spørsmål og svaralternativ høyt, og informere elevene om at de kan stille spørsmål for å få hjelp til å forstå innholdet uten å få veiledning om hva de skal svare. Elevene skulle også få mulighet til å tegne eller skrive tilleggssvar, og det skulle settes av noe tid per spørsmål. Etter utfylling skulle læreren samle inn besvarelsene, legge dem i en stor konvolutt og forsegle den uten å se på svarene. Eventuelle forhold som påvirket gjennomføringen, skulle beskrives kort på et separat ark og legges i konvolutten. Vi har mottatt en tilbakemelding fra Alvdal kommune på at undersøkelsen var mindre egnet for minoritetsspråklige barn. Det er usikkert i hvilken grad disse barna mottok hjelp med tanke på gjennomføringen av undersøkelsen. Dette vil dermed være en svakhet med undersøkelsen. De ble bedt om at undersøkelsen i utgangspunktet skulle gå ut til alle elever på skolene. I oversendelsen av undersøkelser fra Alvdal kommune ser vi at 5.klasse ikke har deltatt. Vi kjenner ikke årsaken til dette, men vi antar at klassen kanskje ikke var på skolen denne dagen. Videre var konvoluttene fra ungdomsskolen ikke påskrevet klasse, slik at vi er usikre på hvilke klasser som deltok. I grunnskolens informasjonssystem (GSI) er det opplyst at det er 321

elever som går i grunnskolen⁶. Vi har mottatt svar fra 267 elever fra 1.-10.-klasse. Dette utgjør en svarprosent på 82,3 prosent. Svarprosenten kan derfor anses som høy.

Det ble også gjennomført en spørreundersøkelse til foresatte i barnehager og skoler, på telefon. Utvalget ble gjort ved at vi ba om å få tilsendt navn og telefon nummer til 20 foresatte i barnehagene (10 fra hver barnehage) og 20 foresatte på skolene (13 fra barnetrinnet og 7 fra ungdomstrinnet). Vi fikk svar fra 10 foresatte på barnehagene og 9 foresatte på skolene. Selv om ikke representasjonen for hver enhet er like stor, fikk vi svar fra foresatte på alle enheter. Foresatte til fremmedspråklige har også svart på undersøkelsen. Svar på det enkelte spørsmål ble notert ned av revisor og lest opp for den enkelte respondent på slutten av samtalen, dette for å forsikre oss om at vi hadde oppfattet svarene korrekt. Utvalget er lite og kan i seg selv ikke anses som representativt for et større utvalg, men vil allikevel gi et inntrykk av foreldresamarbeidet.

En styrke ved metoden er at den gir mulighet til å samle inn data fra flere respondenter på en effektiv måte, og at den kan avdekke variasjoner i erfaringer og oppfatninger. Samtidig har metoden svakheter ved at respondentene kan gi svar som de tror er forventet eller at spørsmål tolkes på en annen måte enn intensjonen bak dem. For å kompensere for dette kombineres spørreundersøkelsen med andre metoder, som intervjuer og observasjon, for å gi et mer helhetlig bilde.

Lærings- og refleksjonsperspektiv

Revisor skal ikke bare kontrollere, men også bidra til læring og utvikling i kommunen. Vi vet at ansatte i skolen har en travel hverdag, og at det ofte er begrenset tid til kollegial refleksjon og profesjonsfellesskap⁷. Når vi gjennomfører lovpålagt revisjon, ønsker vi derfor å bruke tiden godt ved å legge til rette for refleksjon underveis. Dette kan blant annet gjøres ved å involvere elever og foreldre i å skissere risikobildet knyttet til relasjoner og skolemiljø, og ved å bruke disse perspektivene i samtaler med lærerne. Vi vil også be elever vurdere mulige scenarioer for mobbing og drøfte hvordan ansatte håndterer slike situasjoner. På denne måten blir revisjonen en prosess som både sikrer etterlevelse av regelverk og fremmer forbedring og læring i kommunen.

⁶ Utdanningsdirektoratet. (2026). *Grunnskolens informasjonssystem (GSI): Enhet 8647*. <https://gsi.udir.no/app/#!/view/units/collectionset/1/collection/115/unit/8647/>

⁷ Utdanningsdirektoratet. (2024). *Utvikle praksis sammen*. Hentet fra: <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/utvikle-praksis/>

Bruk av generative språkmodeller (KI)

Revisjon Midt-Norge AS benytter kunstig intelligens (KI) som støtte i arbeidsprosessene, dette i tråd med selskapets retningslinjer for KI og personvern. KI er i denne revisjonen brukt i forbindelse med referatskriving, systematisering av tekst og støtte i analyse av data. KI fatter ikke konklusjoner i rapporter, da alle vurderinger og funn er revisors ansvar. Alle rapporter i Revisjon Midt-Norge gjennomgår intern kvalitetskontroll før ferdigstillelse.

Vurdering av metode

Revisor vurderer at metodene som er brukt i prosjektet samlet sett har gitt et tilstrekkelig og pålitelig grunnlag for de funn, vurderinger og konklusjoner som presenteres i rapporten. Datagrunnlaget bygger på et bredt sett av kilder – dokumentgjennomgang, intervjuer med ansatte, foresatte og elever, elevundersøkelsen med høy svarprosent, observasjoner i praksis og innspill fra PPT. Denne trianguleringen gir god styrke til hovedfunnene. Samtidig anerkjennes det at enkelte datakilder, som observasjoner og elevrådsintervjuer, har begrenset omfang, og at dokumentasjonen av tiltaksplaner er svakere. Fordi funnene støttes av flere uavhengige kilder og metodiske avgrensninger er tatt hensyn til i vurderingene, vurderes disse svakhetene ikke å svekke hovedkonklusjonene, Helhetsvurderingen er derfor at metodene har vært hensiktsmessige og tilstrekkelige for formålet med revisjonen.

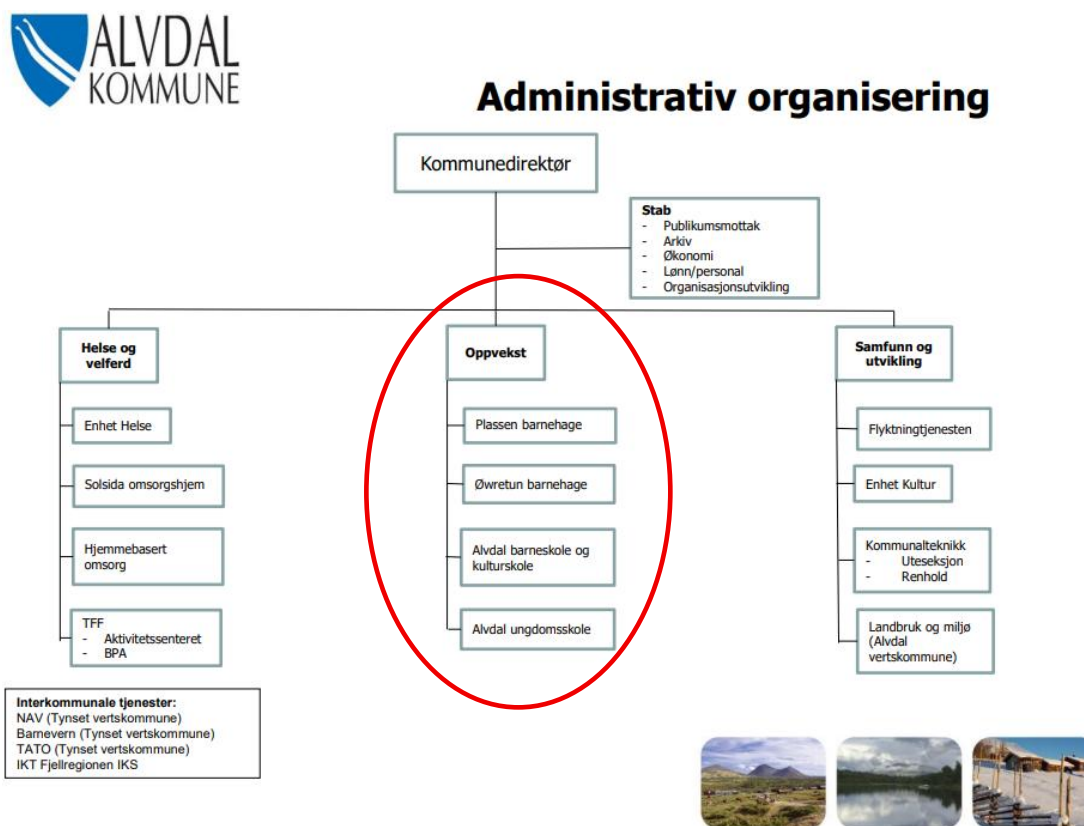
1.5 Uttalelse om rapport

En foreløpig rapport ble sendt til kommunedirektøren for uttalelse den 12. februar. Revisjon Midt-Norge SA mottok svar tilbake fra kommunen den 25. februar.

Kommunen har avgitt uttalelse til rapporten ved oppvekstsjefen på vegne av kommunedirektøren. Det opplyses at det ikke er kommet faglige merknader fra kommunens ledere etter gjennomlesing, og at uttalelsen i hovedsak består av enkelte redaksjonelle innspill. Rapporten har vært behandlet som tema både i rektormøte og i møte med barnehagelederne. Videre er rapporten oversendt PP-tjenesten for gjennomlesing, men på grunn av ferieavvikling har de ikke hatt anledning til å gi innspill innen fristen, og det antas heller ikke at de ville hatt vesentlige merknader. Revisor har mottatt og innarbeidet språklige korrigeringer i tråd med kommunens innspill. Endringene er av redaksjonell karakter og har ikke hatt betydning for rapportens vurderinger eller konklusjoner.

1.6 Kommunens administrative organisering

Alvdal kommune er organisert i tre hovedsektorer: helse og velferd, oppvekst, og samfunn og utvikling. Hver sektor har flere underliggende enheter. I tillegg er det en egen stab under kommunedirektøren som håndterer funksjoner som økonomi, personal og arkiv.

Figur 1. Administrativ organisering, Alvdal kommune.

Kilde: Alvdal kommune sin hjemmeside.

Oppvekstsektoren (rød sirkel) ledes av kommunalsjef for oppvekst, som er en del av kommunedirektørens ledergruppe. Denne sektoren har ansvar for barnehager, grunnskoler og kulturskole. Enhetene under oppvekstsektoren inkluderer Alvdal barneskole og kulturskole, Alvdal ungdomsskole, Plassen barnehage, samt Øwretun barnehage. Enhetene er tilknyttet hver sin enhetsleder.

1.7 Kort om revisjonstemaene

Denne forvaltningsrevisjonen omhandler tre hovedtema: psykososialt miljø i barnehage og skole, arbeidsmiljø for ansatte og kommunens håndtering av avvik. Temaene er forankret i gjeldende regelverk og støttes av veiledere og faglitteratur.

Barnets beste og barns rett til medvirkning

Barnekonvensjonen har siden 2003 vært en del av norsk lov og går foran annen lovgivning ved motstrid. Dette forplikter både myndigheter, organisasjoner og enkeltpersoner til å følge konvensjonens bestemmelser⁸. Et sentralt prinsipp i barnekonvensjonen, særlig artikkel 12, er at barn har rett til å bli hørt i saker som angår dem, og at deres synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet.

Grunnloven § 104, Opplæringsloven §§ 10-1, 10-2 og barnehageloven § 3 understreker alle at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle beslutninger som berører barn. Dette innebærer at både barnehager og skoler må legge til rette for barns medvirkning og sikre at vurderinger og tiltak tar utgangspunkt i hva som er best for barnet⁹.

Psykososialt barnehage- og skolemiljø

Det forebyggende arbeidet vurderes som et helt sentralt arbeid for å motvirke mobbing i barnehager og skoler. Når kommunen arbeider systematisk med verdiene i overordnet del av læreplanverket og rammeplan for barnehagen, legges det et viktig grunnlag for barns og elevers forståelse av demokrati, sosial tilhørighet, fellesskap og tydelige rammer. Å etablere slike forståelser tidlig bidrar til å utvikle robuste fellesskap der normer for samhandling, respekt og ansvar blir en naturlig del av hverdagen. Videre er arbeidet med inkludering, motstandskraft og evne til å håndtere motgang, slik dette kommer blant annet til uttrykk gjennom livsmestringsbegrepet, avgjørende for å styrke barns og elevers sosiale og emosjonelle kompetanse.

Som et ledd i et forebyggende arbeidet har relasjoner og kvaliteten i voksenrollen stor betydning. Varme, tilgjengelige og tydelige voksne er en forutsetning for å skape trygge og

⁸ Regjeringen. (2025). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>

⁹ Utdanningsdirektoratet. (2025). *Barnets beste-vurderinger og retten til å bli hørt*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/barnehagemiljo/aktivitetsplikten/barnes-beste-vurderinger-og-retten-til-a-bli-hort/>

inkluderende miljøer, og for å kunne forebygge, avdekke og håndtere mobbing på en tidlig og hensiktsmessig måte. Samtidig er et godt og tillitsfullt samarbeid med foresatte en nødvendig forutsetning for å lykkes i det forebyggende arbeidet. Kommunens arbeid forutsetter en felles forståelse av ansvar mellom hjem og tjeneste, der god dialog, gjensidige forventninger og tidlig involvering bidrar til helhetlig oppfølging av barn og elever.

Videre kan tiltak som styrker samhold, kjennskap og relasjoner i foreldregruppene ha en tydelig forebyggende effekt. Når foresatte kjenner hverandre og opplever fellesskap rundt barnas oppvekstmiljø, styrkes mulighetene for felles normer, tidlig dialog og konstruktiv håndtering av utfordringer.

Alvdal kommune har i sine planer for barnehage og skole tydeliggjort betydningen av relasjonsbygging som en sentral del av det forebyggende arbeidet. I barnehagene er det blant annet lagt vekt på språklig og sosial kompetanse, voksenrollen og samarbeid med foreldre. I skolen løftes det frem relasjoner mellom elever og voksne, forebygging av mobbing og elevenes evne til å gjenkjenne krenkelser.

Barnehageloven §§ 41 og 42 og opplæringsloven §§ 12-2 til 12-4 stiller i stor grad likelydende krav til barnehager og skoler om å sikre et trygt og godt psykososialt miljø. Det stilles krav om nulltoleranse for krenkende atferd som mobbing, vold, trakassering og diskriminering, og plikt til å arbeide kontinuerlig og forebyggende for trivsel, helse, læring og inkludering. Alle ansatte har en aktivitetsplikt til å følge med, varsle og bidra til å undersøke og iverksette tiltak dersom et barn eller en elev ikke har det trygt og godt. Tiltakene skal dokumenteres i en plan med beskrivelse av ansvar, innhold og evaluering.

Arbeidsmiljø

Arbeidsmiljøloven §§ 3-1 og 4-6 stiller krav til systematisk HMS-arbeid og tilrettelegging for ansatte med redusert arbeidsevne. Arbeidsgiver skal ha rutiner for oppfølging av sykmeldte, inkludert krav om oppfølgingsplan innen fire uker og dialogmøte innen syv uker. I tillegg følger det av § 3-1 (2) bokstav f) at det systematiske HMS-arbeidet skal inkludere forebygging og oppfølging av sykefravær.

SINTEF-rapporten *Relasjonelle og emosjonelle krav og belastninger i arbeidet* (2023) peker på at arbeid med mennesker, som i barnehage og skole, gir særlige belastninger som bør anerkjennes og håndteres systematisk. Rapporten fremhever tiltak som opplæring, støtte fra ledelse, kollegastøtte og tydelig balanse mellom jobb og fritid. Disse forholdene inngår som en del av internkontrollplikten, og kan bidra til forbedret arbeidsmiljø og redusert sykefravær.

Avvikspraksis

Arbeidsmiljøloven § 3-1 (2) bokstav e og internkontrollforskriften § 5 nr. 7 pålegger kommunen

å ha skriftlige rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge brudd på HMS-regelverket. Avvik defineres som brudd på lover, forskrifter eller interne rutiner og skal registreres og følges opp¹⁰. God avvikshåndtering er en del av det systematiske forbedringsarbeidet. Alvdal kommune bruker avvikssystemet Compilo og deansatte er pliktige til å registrere avvik. Et godt system skal også støtte en kultur der det er trygt å melde fra og der avvik brukes aktivt i læring og risikovurdering.

¹⁰ Arbeidstilsynet. *Avvikshåndtering – krav til rutiner og oppfølging*. Hentet fra: <https://www.arbeidstilsynet.no/hms/avvik-og-avvikshandtering/>

2 PSYKOSOSIALT BARNEHAGE- OG SKOLEMILJØ

2.1 Problemstilling

Det er utarbeidet følgende problemstilling for temaet psykososialt barnehage- og skolemiljø:

Arbeider Alvdal kommune aktivt og systematisk for å forebygge, avdekke og håndtere mobbing i barnehagene og grunnskolene?

2.2 Revisjonskriterier

Følgende revisjonskriterier er utledet for denne problemstillingen:

- Kommunen skal arbeide forebyggende for å sikre et trygt og godt oppvekstmiljø, gjennom:
 - Å etablere og praktisere tydelige regler og grenser
 - Å bygge gode relasjoner mellom ansatte og barn/elever
 - Å fremme inkludering i barne- og elevgruppene
 - Å støtte barn og elevers livsmestring
 - Å samarbeide godt med foreldre
- Skolen skal gjennomføre tilsyn/inspeksjon i friminutter i tråd med egne rutiner
- Barnehage og skole skal informere sine ansatte om aktivitetsplikten
- Barnehage og skole skal utarbeide tiltaksplaner i samsvar med loven

Utleddningen av revisjonskriteriene finnes i vedlegg 1.

2.3 Kommunale rutiner

2.3.1 Rutiner for forebyggende og relasjonelt arbeid

Barnehage

For barnehagene er det utarbeidet en «handlingsplan for et trygt og godt barnehagemiljø». Planen er utarbeidet høsten 2015, men revidert i desember 2020. I planen er det under punktet om «forebyggende arbeid» vist til at barn trenger voksne som blant annet er aktive og tydelige, men også nære og omsorgsfulle. Voksen skal se og lytte til barn og rose god atferd. Det er de voksne som har ansvaret for kvaliteten i relasjonene. Barn med uønsket adferd skal ikke ha kjeft, men det skal gis innsikt i handlingsalternativer og ønsket adferd. Ansatte i barnehagen

skal også være profesjonelle i møte med foresatte, og det er også sagt noe i planen om forventninger til foresatte, når det kommer til å forebygge mobbing.

Skole

Kommunen har en ny plan for trygt skolemiljø datert den 28.05.25. Overordnet i planen er det satt mål om at alle elever skal oppleve et godt arbeidsmiljø der de kan realisere sitt potensiale for læring.

Elevene skal ifølge målsettingene i planen være trygge på at voksne på skolen vil dem vel, ser dem og passer på. Det er også en forventning i planen til at elever skal være raus ved å inkludere og ta vare på hverandre og skolemiljøet. Elever skal stå opp for seg selv, men også for andre. Planen fremhever også viktigheten av at elever inngår i et sosialt fellesskap som er viktig for sosial utvikling.

Om voksne sitt ansvar knyttet til relasjoner, er det forventninger om at ansatte skal være en tydelig voksen som elevene har tillit til. Det er den voksne som alltid har ansvaret for relasjonene og det at alle elever kjenner på trygghet.

I planen er det også bestemt at relasjonene mellom ansatte og foresatte skal basere seg på respekt, tillit og samarbeidsvilje. Samarbeidet skal også bygge på klarlagte forventninger. Det skal også arrangeres arrangementer hvor foresatte kan treffe de ansatte, men også andre foresatte. Det skal være en lav terskel for å ta kontakt med hverandre.

Med forebygging av mobbing, er det i planen sagt at dette skal forstås som tiltak og rutiner som kan minske risikoen for at mobbing og andre krenkelser skjer. Særlig fokus rettes da på profesjonelle voksne som kan oppdage mobbing og at elever selv er i stand til sjøl å kjenne igjen mobbing. Videre peker planen på gode rutiner for tilsyn.

2.3.2 Rutiner for aktivitetsplikten

Barnehage

Handlingsplanen for et trygt og godt barnehagemiljø omtaler både hva som skal anses for krenkelser i barnehagen, og hva det derfor skal følge med på, men også de forpliktelser barnehagene dersom det foreligger mistanke om mobbing. I planen beskrives blant annet avdekking av krenkelser, hva krenkelser er og hvordan disse kan oppdages, samt når det er behov for inngripen. Varsling til pedagogisk leder og enhetsleder, samt tiltak og videre oppfølging er også beskrevet i planen.

Skole

Plan for et trygt skolemiljø tar for seg hva som kan forstås med krenkelser og mobbing, samt beskriver aktivitetsplikten. Planen peker også på at tiltak skal være til barnets beste og at tiltak skal utarbeides i samråd med barnet selv. Videre er det inntatt en «steg for steg»-beskrivelse av de ulike delpliktene i aktivitetsplikten når det mistenkes mobbing. Dette kan for eksempel være å gripe inn, melde fra til ledelsen, undersøke og sette inn tiltak som evalueres. Det er også utarbeidet maler til bruk for blant annet «melding om mottatt bekymring om skolemiljøet» og «observasjonslogg i klasserommet».

2.3.3 Rutiner for tilsyn i friminutter på barne- og ungdomsskole

For grunnskolen er det i ny plan for et trygt og godt skolemiljø inntatt egne «rutiner for systematisk tilsyn for Alvdalskolen». Rutinene beskriver blant annet at den som utfører tilsyn skal bevege seg i skolegården hele tiden slik at vedkommende kommer i kontakt med så mange elever som mulig. Den som utfører tilsyn, skal også bevege seg i uregelmessige ruter og ha oppmerksomhet på områder hvor det kan oppstå konflikter. Det er også gitt at den voksne skal gripe inn dersom det oppstår uønskede hendelser. Et av vedleggene til handlingsplanen for et trygt skolemiljø er «skolegårdsundersøkelsen». Denne gjennomføres blant elever for at skolen skal få en pekepinn på hvor elever føler seg utrygge i skolegården og hvor det kan oppstå uønskede hendelser.

2.4 Kommunens praksis

2.4.1 Samtaler med ansatte i barnehagene

Regler og grensesetting

Barnehagene beskriver at de arbeider etter rammeplanen og barnehageloven, der normer for barns atferd og tydelig grensesetting inngår som en sentral del av praksisen. I Øwretun barnehage pekes det på at normer og regler er nedfelt i årsplanen, og at både barn og ansatte følger samme normsett. Personalet opplever at barna i stor grad forstår hva som er akseptabel atferd. Det oppleves at det er mindre atferds utfordringer når enn tidligere og at dette antas å henge sammen med tidlig innsats, forebyggende arbeid og tydelig grensesetting.

Plassen barnehage arbeider også aktivt med å veilede barna i situasjoner som gjelder språkbruk, uenigheter, konflikter og turtaking. De ansatte reflekterer og drøfter tiltak i fellesskap basert på observasjon og kartlegging, og de har ansvar for å gripe inn når det er nødvendig for å sikre barnas beste.

Barn-voksenrelasjonen

Begge enhetslederne i barnehagene opplyser at relasjonsarbeid er et prioritert område. I Øwretun barnehage gjennomføres kartlegginger av relasjonene mellom ansatte og barn, og arbeidet er forankret i kompetansehevingstiltak som «kultur for læring». Det legges vekt på å skape et barnehagemiljø der forskjellighet tåles og forstås, og der trygge relasjoner anses som grunnlaget for trivsel og utvikling.

Plassen barnehage beskriver at de voksne har ansvaret for relasjonsbyggingen, og det legges stor vekt på tilstedeværelse, å ta seg tid til å prate skikkelig med barn og det å skape trygghet for barn. Det er satt fokus på gruppesammensetninger for å fremme positive relasjoner. Personalet jobber aktivt og systematisk med å støtte barn i sosiale situasjoner, og refleksjon i personalgruppa er en viktig del av det relasjonsbyggende arbeidet.

Svar fra tillitsvalgte og verneombud understreker at arbeidet med kompetansepakker om inkluderende barnehagemiljø og relasjonskompetanse har ført til økt bevissthet og faglighet i møte med barn. Det fremheves også at relasjoner diskuteres jevnlig som del av profesjonsfellesskapet.

Inkludering

Inkludering beskrives som en integrert del av hverdagspraksisen i barnehagene. I Øwretun barnehage rettes det særlig oppmerksomhet mot mangfold i barnegruppen og behovet for å forstå ulike kulturelle og etniske bakgrunner. Personalet arbeider forebyggende mot ekskludering, krenkelser og mobbing. Dette arbeidet inkluderer blant annet vurdering av risikoområder og styrking av foreldresamarbeidet for å forebygge konflikter.

Plassen barnehage legger vekt på at alle barn skal inkluderes i lek og aktiviteter, og personalet griper raskt inn dersom barn viser utestengende atferd. Arbeidet med å skape gode grupper, særlig ved å mikse barnegrupper på nye måter, trekkes frem som forebyggende tiltak. Det beskrives også at barnehagen tidligere hadde aldersdelte grupper, men at gruppesammensetningen nå brukes mer aktivt for å styrke sosial inkludering.

Tillitsvalgte og verneombud fremhever at kompetansepakkene om inkluderende barnehagemiljø har gitt økt faglig trygghet i hvordan personalet oppdager og håndterer uheldige relasjoner mellom barn. Det understrekes også at barna skal bli sett og inkludert i lek, og at personalet handler raskt der utfordringer oppstår.

Livsmestring

Livsmestring inngår som en del av det systematiske arbeidet i Øwretun barnehage, der det arbeides med å støtte barn i både medgang og motgang. Dette omtales som en integrert del av relasjonsarbeidet og de pedagogiske planene.

Plassen barnehage støtter barn i utfordrende situasjoner som handler om språkbruk, konflikter, venting og sosial interaksjon. Personalet bruker observasjon og kartlegging for å velge tiltak som hjelper barna i å håndtere sosiale utfordringer.

Tillitsvalgt og verneombud understreker at det økte fokuset på inkluderende barnehagemiljø, tidlig identifisering av risikofaktorer og tydelige voksne har styrket barnas trivsel og trygghet i hverdagen. Livsmestring sees gjennomgående som en del av det bredere arbeidet med relasjoner, inkludering og trygghet.

Foreldrerelasjonen

Dokumentasjonen viser at foreldresamarbeid prioriteres høyt. I Øwretun barnehage holdes foreldremøter om barns rett til en trygg og god barndom, og barnehagen tilbyr flere samtaler enn de obligatoriske. Det arrangeres også kveldsmat som sosial møteplass for foreldre. Tiltak brukes aktivt for å rydde opp i rykter og sikre felles forståelse mellom barnehagene.

Plassen barnehage arbeider med å forberede foreldre på rollen som barnehageforeldre gjennom foreldremøter med informasjon og gruppearbeid. Daglig dialog opprettholdes via digitale plattformer samt samtaler ved henting og levering. Foreldresamholdet oppleves som godt, og barnehagen gjennomfører flere arrangementer, inkludert luciafeiring, sommerfest og ulike sosiale møtepunkter i samarbeid med blant annet helselaget. Det er et uttalt mål å inkludere foreldre som mangler nettverk.

Tillitsvalgte og verneombud bekrefter at samarbeid med foreldre oppfattes som viktig for å forebygge uønsket adferd, konflikter og misforståelser. Barnehagene legger til rette for lav terskel for kontakt og ser samarbeid som en del av arbeidet med trygghet og inkludering.

2.4.2 Observasjoner i barnehage

Vi har gjennomført observasjon av avdelingene for storbarn i Plassen og Øwretun barnehage. Ifølge barnehagefakta har er det 54 barn i Øwretun barnehage og 61 barn i Plassen barnehage¹¹. Samtlige fremmedspråklige barn er samlet med Øwretun barnehage, dette begrunnet i demografiske forhold/bosetting. Kommunen er i en prosess hvor deler av Øwretun barnehage er besluttet revet. Derfor er storbarn for Øwretun i en periode flyttet til Grindegga samfunnshus.

Vi var til stede i et avgrenset tidsrom og observasjonene representerer et øyeblikksbilde av praksis i barnehagene. Det som ble observert vil naturlig kunne påvirkes av barnegruppens sammensetning, dagsform og de situasjonene som oppstår i løpet av en vanlig barnehagedag. Observasjonene fra begge barnehager er beskrevet felles under den enkelte faktor som er observert.

I våre observasjoner har vi sett på følgende faktorer knyttet til relasjonsbyggingen mellom barn og voksne:

Tydelighet

I begge barnehagene ble det observert at de ansatte ga tydelige beskjeder om aktiviteter, forventninger og regler. Barna fikk informasjon om hva de skulle gjøre i løpet av dagen, og det ble brukt konkrete eksempler som å sende fruktskålen rundt bordet eller å forklare viktigheten av å rekke opp hånden, respektere rekkefølgen i dokø og så videre. Det var også variasjon i hvor tett de voksne fulgte opp beskjeder. Noen ansatte var tydelige og konsekvente, mens andre var mer forsiktige eller avventende, noe som førte til at enkelte barn ikke alltid gjennomførte det de ble bedt om. I noen tilfeller ble det brukt avledning fremfor direkte korrigering, og det ble gitt tilbakemelding på uønsket språkbruk.

Støttende atferd

Støttende handlinger ble sett i begge barnehager, der ansatte roste, oppmuntret og veiledet barna, både i lek og under måltider. Det ble gitt klemmer når barna ønsket det, og de voksne deltok aktivt i aktiviteter sammen med barna, for eksempel ved å sitte på gulvet og leke eller gi «high five» under brettspill. Samtidig ble det observert variasjon mellom de ansatte i hvor mye kroppsspråk og innlevelse som ble brukt, fra mer monotone til varme og engasjerte

¹¹ Utdanningsdirektoratet. Barnehagefakta – Alvdal kommune. Hentet fra: <https://barnehagefakta.no/sok?q=alvdal>

tilnærminger. Vi observerte at noen barn, kanskje i større grad fremmedspråklige barn så ut til å ha utfordringer med å få innpass i leken. Det ble i forbindelse med dette i mindre grad observert at voksne direkte involverte seg i leken for å påvirke gruppesammensetningen.

Respektfull behandling

Det ble observert at de voksne lyttet til barna og ga rom for at barna kunne uttrykke seg, spesielt i samlingsstund og under måltider. Vi observerte ikke negative kommentarer fra ansatte til barn, men i stedet veiledning ved ønske om adferdsendring. Samtidig var det perioder hvor det skjedde mye, og ikke alle barna kunne da uttrykke seg like mye. Det ble også korrigert når barn brukte uønsket språk, og det ble lagt vekt på rettferdighet og det å ikke favorisere noen.

Personlig kontakt

Både barn og voksne brukte fornavn når de snakket til hverandre, og de voksne viste kjennskap til det enkelte barn, for eksempel ved å referere til barnas erfaringer, interesser eller hverdagshendelser. Det ble delt personlige historier fra de voksne, og ved matbordet fortalte barna fra sin egen hverdag, da i stor grad med jevnt fordelt oppmerksomhet. Graden av personlig kontakt og involvering oppleves imidlertid å variere mellom ansatte.

Engasjerende atferd

De voksne brukte humor, smil og latter som virkemidler, og barna ble oppmuntret til å delta i samtaler og aktiviteter. Det ble laget navnelapper som en del av bokstavforståelse, og i samlingsstund var det sang om dager og tall. Graden av interaksjon med barn varierte mellom ansatte, og noen var mer involvert i barns aktiviteter og lek enn andre. Barna ble aktivisert gjennom spørsmål og refleksjon, eksempelvis på spørsmål om hva betyr «bokorm?», eller refleksjoner omkring «tremark». Vi registrerer også at voksne deltok i leken sammen med barn.

Inkludering

I organiserte aktiviteter som samlingsstund og måltider ble alle barna inkludert, blant annet gjennom sanger med barnas navn og felles samtaler. Vi oppfattet at de ansatte var bevisste på å løfte frem de barna som så ut til å trenge det mest i slike aktiviteter. Pedagogiske tiltak virket dermed inkluderende, men i frilek kunne det se ut som enkelte barn i noen tilfeller falt utenfor, eller ønsket seg mer oppmerksomhet. Det kunne se ut som at dette spesielt gjaldt fremmedspråklige barn.

I våre observasjoner har vi sett på følgende faktorer knyttet til relasjonsbyggingen mellom barn:

Samarbeid mellom barn

Barna samarbeidet om ulike oppgaver og leker, som å finne «tre-mark» i en tømmerstokk, bygge togbane eller delta i rollelek. Samarbeidet var synlig i både organiserte og frie aktiviteter. Som tidligere påpekt kunne det virke som enkelte barn hadde større vanskelighet enn andre å finne sin plass i leken.

Kjennskap til hverandre

Barna ble kjent med hverandre gjennom lek, oppgaver og samlinger. Dette kom særlig frem ved matbordet og i samlingsstund, hvor barna delte erfaringer og fortalte fra sin egen hverdag. Likevel fremstod det som at enkelte barn ikke hadde like sterke relasjoner til andre barn, noe som så ut til å resultere i større grad av behov for voksenkontakt.

Respekt mellom barn

Det ble ikke observert mobbing, men det ble observert at enkelte barn ikke var like deltagende i leken som andre barn. Noen barn som forsøker å involvere seg i andre sin lek, hadde vanskelig for å få innpass på grunn av de etablerte og sterkere relasjonene andre barn hadde seg imellom. Samtidig viste barn respekt for hverandre ved å lytte og ta hensyn til andres meninger.

Støtte

Barna hjalp hverandre og bidro til fellesskapet, særlig i organiserte aktiviteter som samlingsstund og felles oppgaver. Det ble uttrykt savn etter barn som var fraværende i barnehagen, og det var eksempler på at barna omtalte hverandre positivt, hjalp til og viste omsorg for hverandre. Flere barn deltok aktivt i å støtte hverandre, for eksempel ved å hjelpe til under lek eller ved å vise omtanke når noen var lei seg.

Inkludering

Vi ser eksempler på at barn inviterte hverandre inn i lek og oppgaver, og at det i organiserte aktiviteter ble det lagt til rette for at alle skulle delta. Som nevnt ovenfor kunne det i enkelte tilfeller se ut som at noen barn hadde større vanskeligheter med å finne sin plass i gruppen. Dette så igjen ut til å føre til at barn ønsket mer oppmerksomhet enn de fikk. Det var også situasjoner hvor barn ble trukket unna av andre barn, eller var alene i perioder.

2.4.3 Samtaler med elevrådene for barneskole og ungdomsskole

Regler og grensesetting

Elevene på barneskolen beskriver at skolen har tydelige regler, blant annet plakater om hvordan man skal være mot hverandre, og at klassene lager egne klasseregler som oppleves som «greie». Noen har ikke hørt om ordensreglement som begrep, men opplever at forventninger uansett blir kommunisert. Reglene følges stort sett, men ikke av alle. Elevene på ungdomsskolen forteller at lærerne er tydelige på hvordan de vil ha det, og at klasseregler brukes og «rettes opp når det skeier ut». Samtidig beskrives praksisen rundt anmerkninger som noe ulik mellom lærere, og noen elever uttrykker et ønske om advarsel før anmerkning og mer lik praksis. Enkelte elever peker på at de selv må være med på å sørge for at regler etterleves.

Elev-lærerrelasjonen

Barneskoleelevene beskriver lærerne som snille, tilgjengelige og hjelpsomme, selv om noen opplever dem som «litt utydelige innimellom». De forteller at lærerne tar inn elever som er uenige og snakker med dem «til de blir venner». Ungdomsskoleelevene beskriver lærere som tydelige, omsorgsfulle og engasjerte, og sier at lærerne følger med på hvordan elevene har det, for eksempel om noen sitter alene eller har en dårlig dag. Flere sier lærerne «passer på at alle har det bra» og spør hvordan det går når de ser tegn på at noe er vanskelig. Elevene nevner også rollemodeller blant lærerne som inkluderer, viser flere sider av seg selv og bruker humor på en måte som gjør skoledagen triveligere.

Inkludering

Elevene på barneskolen beskriver trivsel som tett knyttet til at alle får være med, at man er snille mot hverandre og at alle har like rettigheter i fellesskapet. De opplever at gruppearbeid bidrar til at de blir bedre kjent og at det skaper flere muligheter for å inkludere hverandre. Barneskoleelevene sier at de fleste har noen å være sammen med, og at det er et tydelig fokus på å ikke mobbe og sørge for at ingen står alene. Samtidig forteller de at det forekommer stygge kommentarer og noe mobbing, blant annet knyttet til mobilbruk, og at dette kan gjøre enkelte utrygge.

På ungdomsskolen beskriver elevene trivsel som at man «koser seg» og blir sett. De legger vekt på at små inkluderende handlinger som å hilse, spørre om «går det bra?» og å invitere med, betyr mye. Elevene uttrykker et ønske om mer hilsing og mer sosial blanding mellom grupper, og de sier at inkludering også er deres eget ansvar. Å «passe på at ingen går alene» og si fra når noen blir gjort narr av, trekkes frem som noe de mener de selv må bli bedre på.

Livsmestring

Barneskoleelevene forteller at når noen har en dårlig dag, møtes de ofte med vennlighet fra medelever, som smiler eller spør om det går bra, og at dette gjør dagen lettere. De beskriver også at man kan lære av feil og prøve igjen, og at hverdagsutfordringer håndteres ved å snakke sammen eller ved at lærere hjelper dem å ordne opp mellom seg. Uenighet i klassen skjer ofte, men oppleves som akseptabelt, selv om det av og til er vanskelig.

Ungdomsskoleelevene beskriver at ved «kjipe hendelser» hjelper det å legge ting bak seg, snakke med noen eller få støtte fra andre elever eller voksne, og de viser bevissthet om at problemer hjemme, faglige utfordringer og sosiale forhold påvirker hverandre. De opplever at diskusjoner og uenighet er vanlig og akseptert, og at det kan være både lærerikt og krevende.

Elevrelasjoner

I barneskolen beskrives elevrelasjonene i stor grad gjennom idealer om å «være snille mot hverandre», sikre like rettigheter og at alle får være med. Samtidig fremkommer det at det kan forekomme mobbing, blant annet i form av daglige stygge kommentarer rettet mot enkeltpersoner. Også mobilbruk og digitale arenaer trekkes frem som en kilde til utfordringer, og enkelte elever kan oppleve utrygghet eller bli redde for å gå på skolen. Det er likevel ikke inntrykk av at mange elever går alene, og elevene gir uttrykk for at «alle har noen å være sammen med».

I ungdomsskolen beskrives det at det finnes flere tiltak for å skape trygghet i klassemiljøet på tvers av vennegrupper, og det legges vekt på at alle skal ha noen å være med, bli sett og trives på skolen. Samtidig peker elevene på at små grep, som å hilse på hverandre, spørre «går det bra?» og inkludere flere, kan ha stor betydning, men at dette gjøres for sjelden. Elevene opplever primært trygghet i egne vennegrupper, mens det er mindre naturlig å sosialisere seg på tvers. De uttrykker forståelse for at man gjerne vil være med dem man trives best med, men ser også behovet for å bruke tid sammen med andre og oppføre seg ordentlig mot hverandre uavhengig av relasjon. Videre nevnes det at begrepet «krenkelse» brukes hyppig, og at det for noen kan være utfordrende å skille mellom tøysete kommentarer i trygge relasjoner og faktiske krenkelser. Digitale arenaer fremheves som en særlig utfordring, blant annet på grunn av anonymitet og dramatikk i grupper, og elevene viser bevissthet om at dette kan påvirke trivsel og trygghet i skolehverdagen.

Foreldrerelasjonen

Barneskoleelevene kjenner til de fleste foreldre og opplever at foreldrene ofte kjenner hverandre også. De sier lite om foreldresamarbeidet utover dette. På ungdomsskolen beskriver elevene at foreldre stort sett har «god tone», men at situasjoner kan oppstå der skolen må gripe inn, for eksempel ved rykter eller sladder. Elevene nevner at skolen i slike tilfeller har tatt kontakt med foreldre gjennom møter for å stoppe situasjoner. De kjenner også til at det finnes en felles Facebook-gruppe og foreldreråd, og beskriver foreldresamtaler som en mer direkte arena der ting kan tas tydeligere opp.

2.4.4 Samtaler med ansatte i barneskolen og ungdomsskolen

Regler og grensesetting

På skolene arbeides det systematisk med å etablere og å følge tydelige regler og grenser, men praksisen varierer noe mellom skolene og mellom ansatte. På barneskolen gjennomgås ordensreglementet hver høst, og klasseregler utformes i samarbeid mellom elever og lærere. Konsekvensene for uønsket atferd er lite formaliserte og består hovedsakelig av dialog og kontakt med hjemmet. Enhetsleder legger vekt på fleksibilitet ut fra elev og situasjon, samtidig som kollegiet arbeider for en felles forståelse av hvordan reglene skal praktiseres. Dette henger sammen med erfaringer om at negativ atferd hos enkelte kan påvirke læringsmiljøet for alle.

Lærerne på barneskolen beskriver et omfattende regelarbeid både inne og ute, og de uttrykker at utereglene tidligere har blitt praktisert ulikt av ulike lærere. Dette har skapt et behov for felles praksis, slik at reglene oppleves rettferdige for elevene. De fleste elever følger reglene, men enkelte tester grenser og krever hyppige påminnelser. Lærerne peker på at konsekvenser ofte håndteres individuelt, noe som kan skape inntrykk av ulik behandling, og at de derfor ønsker mer faste rutiner.

På ungdomsskolen brukes felles skoleregler for hele kommunen, og disse gjennomgås ved skolestart. Reglene oppleves som tydelige, men brukes også med fleksibilitet i møte med ulike elevbehov. Interne drøftinger i teamene er viktige for å avklare nivå og sikre ensartet praksis, samtidig som elever av og til påpeker at ansatte praktiserer reglene ulikt. Ungdomsskolens lærere beskriver tydelige strukturer som dagsplan på tavle, forklaring av forventninger og bruk av anmerkninger som dokumentasjon og kommunikasjon med hjemmet. Dette bidrar til forutsigbarhet og arbeidsro i læringssituasjonen.

Elev-lærerrelasjonen

I materialet beskrives relasjonsbygging som en grunnpilar i skolens arbeid. På barneskolen understreker enhetsleder at det alltid er de voksne som har ansvaret for å skape gode relasjoner. Skolen legger derfor til rette for mange naturlige møteplasser gjennom arbeidsformer som uteskole, gruppearbeid og andre arenaer for dialog mellom elever og ansatte. Målet er å skape trygghet og styrke elevenes tillit til de voksne.

Lærerne på barneskolen gir inntrykk av å jobbe aktivt og bevisst med relasjoner gjennom å vise interesse for elevene, bruke humor, og møte dem med åpen og lyttende holdning. De beskriver et sterkt fokus på at alle elever skal sees i løpet av dagen, og at ros og oppmuntring brukes aktivt for å styrke relasjonen og elevenes trivsel. Klasseledelse forstås som en viktig del av relasjonsarbeidet, og det jobbes jevnlig med rutiner som gir struktur, tydelighet og forutsigbarhet for elevene.

På ungdomsskolen brukes relasjonskartlegging systematisk, blant annet gjennom metoder som relasjonsspiraler og faste drøftinger i team. Målet er å sikre at alle elever har voksne de opplever som trygge og tilgjengelige. Lærerne legger vekt på daglig kontakt, småprat og bevisste relasjonsgest i klasserommet og friminuttene, og de beskriver et miljø der de kjenner elevenes interesser og personlighet godt. Dette brukes aktivt for å tilpasse støtte og samhandling. Også her fremheves en bevisst rollemodellforståelse og vektlegging av respekt, likeverd og positiv kommunikasjon.

Inkludering

Skolene arbeider aktivt for at alle barn og elever skal oppleve inkludering i gruppa. På barneskolen legges det til rette for samarbeid i undervisningen gjennom gruppearbeid, praktiske aktiviteter og samtaler i små grupper. Sosial læring er integrert i undervisningen, og lærerne jobber bevisst for å unngå stigmatisering. Det legges vekt på å skape trygge rammer der ulikhet i meninger eller interesser er akseptert, og der elevene trenes i både å lytte og å uttrykke seg respektfullt. Samtidig trekkes det fram at negativ språkbruk har økt de siste årene, og at dette representerer en utfordring skolen arbeider med. Programmer som «Sammen om robuste barn» og «Livet og sånn» brukes for å styrke elevenes sosiale ferdigheter og fellesskapsfølelse.

På ungdomsskolen bygger inkludering i stor grad på strukturert samarbeid i undervisningen. Gruppearbeid og diskusjonsoppgaver er vanlige arbeidsformer, og gruppesammensetning brukes aktivt for å forebygge utenforskap. Lærerne beskriver at de vurderer elevgrupper nøye

for å forhindre at noen blir stående alene. Elevene får veiledning i uenighetskompetanse, særlig fordi kvass språkbruk og misforståelser forekommer.

For fremmedspråklige barn beskrives inkludering som mer krevende. Skolen etablerer derfor møteplasser som felles lunsj, turer og lærerstyrte grupper for å skape trygge rammer. Det brukes oversettelsesverktøy og tolk i det daglige, og lærerne påpeker at også anonyme undersøkelser burde ta høyde for språkbehov for å sikre at alle elever kan delta på like vilkår.

Dokumentasjonen viser at inkludering er et gjennomgående fokusområde ved begge skoler, men at språkbruk, sosiale medier og språklige barrierer representerer utfordringer som krever kontinuerlig innsats.

Det uttales av ansatte at både barneskolen og ungdomsskolen har hatt trinn hvor det har vært utfordringer med klassemiljøet. Dette med bakgrunn i sammensatte årsaker, hvor elever har hatt ulike behov og forutsetninger. Dette har gjort at enkelte elever har følt det utrygt på skolen, og det har blitt foretatt avveininger mellom skjerming og inkludering.

Livsmestring

Livsmestring er et tydelig tema i det pedagogiske arbeidet ved både barne- og ungdomsskolen. På barneskolen brukes program som «Sammen om robuste barn» og «Livet og sånn» årlig i alle klasser, kombinert med praktiske læringsarenaer som mat og helse eller alternative aktiviteter. Disse arenaene brukes til å styrke elevenes mestring og erfaring med samarbeid, problemløsning og refleksjon.

På ungdomsskolen er livsmestring integrert i flere fag. Toleranse, robusthet og samarbeid trekkes inn som naturlige deler av undervisningen. Også i ungdomsskolen benyttes konkrete opplegg som «Livet og sånn» og enkelte aktivitetsbaserte program som skal styrke elevenes evne til å håndtere utfordringer. Samtidig inngår relasjonsarbeidet, samtaler og veiledning som viktige deler av skolens arbeid med livsmestring. Lærerne beskriver at de utnytter både formelle samtaler og daglige situasjoner til å styrke elevenes trygghet og selvfølelse.

Foreldrerelasjonen

Foreldresamarbeidet beskrives generelt som godt både i barne- og ungdomsskolen. På barneskolen foregår samarbeidet gjennom FAU, foreldremøter og oppfølgingssamtaler. Det er også etablert foreldrenettverk på 1. trinn, der foreldre og barn møtes på felles samlinger. Disse tiltakene skal styrke fellesskapet mellom foreldre og bidra til bedre dialog. Skolen legger vekt på å tydeliggjøre nettverksbygging og betydningen av fellesskap.

Lærerne på barneskolen har justert sin digitale tilgjengelighet for å håndtere mange småhenvendelser, og de svarer ikke i undervisningstid eller på fritiden. Samarbeidet med foreldre oppleves som godt, men deltakelsen i foreldrenettverket varierer. Det er innført tydeligere forventninger til oppmøte, noe som har bedret frammøtet på møter. Enkelte foreldre opplever inkludering som utfordrende, og skolen ser muligheter for forbedring.

På ungdomsskolen er utviklingssamtalene den viktigste arenaen for dialog. Kontaktlærer omtales som et sentralt bindeledd, og skolen gjennomfører oppstartsmøter for foresatte på 8. trinn. FAU fungerer i mindre grad som et selvdrevet organ. Skolen har ikke egne tiltak for å styrke foreldregruppens samhold, men samarbeidet handler i stor grad om praktiske forhold.

Kontaktlærerne på ungdomsskolen rapporterer om god dialog og lav terskel for kontakt med foreldre, men deltakelsen varierer betydelig mellom trinn. Skolen kommuniserer tydelige forventninger til foreldreatferd, blant annet knyttet til respektfull omtale av andre familier. FAU arrangerer noen fellesarenaer, mens øvrig sosial møteaktivitet organiseres utenfor skolen.

2.4.5 Resultater fra spørreundersøkelsen til elever på barne- og ungdomsskolen

I dette avsnittet presenterer vi svarene fra spørreundersøkelsen som er gjennomført i Alvdal barneskole og ungdomsskole. En detaljert oversikt over hvordan elevene har svart på det enkelte spørsmål henholdsvis for barneskolen, ungdomsskolen og totalt for grunnskolen finnes i vedlegg 3 til rapporten.

Først presenterer vi resultater fra spørsmål med forhåndsbestemte svarkategorier.

Spørsmål 1: Føler du at de voksne på skolen bryr seg om hvordan du har det?

Undersøkelsen viser at et tydelig flertall av elevene på både barneskolen og ungdomsskolen svarer bekreftende på at de opplever at de voksne bryr seg om hvordan de har det. Et mindre mindretall svarer «noen ganger», mens svært få svarer nei eller «vet ikke». Ser vi på 1.–3. trinn er det et stort flertall som svarer bekreftende på dette spørsmålet, mens en gradvis større andel svarer «noen ganger» på de høyere trinnene. På 7. trinn er det omtrent like mange som svarer «noen ganger» som «ja».

Spørsmål 2: Skjer det dumme ting som de voksne ikke ser eller vet om?

På barne- og ungdomsskolen svarer mange elever at dette skjer «noen ganger», mens en mindre andel svarer ja. En gruppe elever oppgir at dette ikke skjer, og en betydelig andel svarer «vet ikke». Fordelingen for helegrunnskolen følger samme mønster.

Spørsmål 3: Vet du hvilke regler som gjelder på skolen?

De fleste elever ved både barneskolen og ungdomsskolen oppgir at de kjenner reglene. En mindre andel svarer «noen ganger», og svært få svarer nei eller «vet ikke». Totalt sett viser svarene for grunnskolen at kjennskapen til reglene er god.

Spørsmål 4: Vet du hva som skjer om elever bryter regler på skolen?

Svarene her viser en mer variert fordeling: Mange elever oppgir at de vet dette, mens like mange svarer at de «noen ganger» vet hva som skjer. En mindre gruppe elever svarer nei eller «vet ikke». Mønsteret er likt på barne- og ungdomsskolen.

Spørsmål 5: Er det greit å fortelle foreldrene når barn bryter reglene?

Flertallet av elevene på barneskolen og ungdomsskolen svarer «ja» på dette spørsmålet, dette gjelder spesielt de laveste trinnene. En del elever i grunnskolen mener dette er greit «noen ganger», mens et mindre mindretall svarer nei eller «vet ikke». Samlet viser svarene at det er bred støtte for at foreldre bør informeres.

Spørsmål 6: Får barn mulighet til å si hva som har skjedd før voksne bestemmer?

På barneskolen svarer mange elever at de får mulighet til dette, mens en stor andel svarer «noen ganger». Mindretallet svarer «nei» eller «vet ikke». På ungdomsskolen er det også en stor andel som oppgir «noen ganger», men færre som svarer ja. For grunnskolen er fordelingen mellom andelen som svarer «ja» og «noen ganger» jevnt fordelt.

Vi har også tatt inn åpne spørsmål i spørreundersøkelsen. Mange elever fra 1.til 10.trinn har gitt kommentarer.

Spørsmål 1: Har du noen råd om hvordan voksne kan vise at de bryr seg?

Barna sine svar viser et tydelig ønske om at voksne skal være varme, tilstedeværende og oppriktig interesserte i hvordan de har det. Mange barn uttrykker at voksne viser omsorg når de spør om ting går bra, lytter til elevenes behov og tar seg tid til å snakke med dem både i klasserommet og i friminuttene. De opplever det som omsorg når voksne trøster dem når noe er galt, hjelper dem med vanskelige situasjoner og følger med på om noen ser triste ut. Flere barn sier at det betyr mye når voksne spør om fritidsaktiviteter, hilser, smiler og tar seg tid til korte, vennlige samtaler. Mange understreker også at voksne bør løfte blikket og faktisk se alle elevene både når noen rekker opp hånda og når noen sliter. Flere kommenterer at favorisering forekommer, og at dette gjør at ikke alle føler seg like sett. Noen barn mener at enkelte elever får mer hjelp enn andre basert på hvem de er. Enkelte elever påpeker at voksne

bør ta barn som strever psykisk på alvor, og være mer forståelsesfulle for at ikke alle har like gode dager. Det finnes også svar som viser frustrasjon over voksne som virker uinteresserte, går videre når elever forteller noe vanskelig, eller ikke følger godt nok med på negativ atferd i klassen. Selv om mange opplever at voksne allerede viser omsorg, er det altså tydelig at barna ønsker jevn og rettferdig oppmerksomhet, støtte og et miljø der alle blir sett.

Spørsmål 2: Har du noen råd om hvordan voksne kan vite hva som skjer?

På dette spørsmålet framhever svært mange barn at det aller viktigste er at elever selv sier fra til voksne når noe skjer. Denne tanken går igjen i hele materialet. Samtidig understreker barna at det hjelper lite å si ifra hvis de voksne ikke er til stede i skolegården. Derfor foreslår mange at lærere bør være mer synlige i friminuttene, gå rundt i skolegården og ikke bruke tiden til å stå å snakke med andre voksne. De etterspør flere voksne på inspeksjon og at de som er ute faktisk bruker øynene og følger med der det ofte oppstår problemer. Flere foreslår at voksne bør stille spørsmål til elever om hvordan de har det, særlig når det virker som noe har skjedd. Noen barn peker på at voksne av og til feilvurderer situasjoner og skylder på feil person, dette gjør at tilstedeværelse og åpen dialog blir enda viktigere. Et fåtall elever foreslår kamera for å få bedre oversikt, mens andre mener at ikke alt som skjer kan forebygges, fordi barnedrama og baksnakking alltid vil forekomme. Noen mener også at voksne ikke trenger å vite absolutt alt. Likevel er hovedinntrykket at barna ønsker mer oppfølging, tydeligere tilstedeværelse og at voksne viser en reell interesse for det som foregår.

Spørsmål 3: Har du noen råd om hvilke regler som er viktige for barn på skolen?

Svarene viser at mange barn er opptatt av trygghet, inkludering og respekt. Det fleste kommenterer, at det ikke skal være lov å slå, dytte, bite, klore eller bruke vold. Like sterkt uttrykker de at mobbing, stygge ord, banning og utestenging ikke skal forekomme. Å være snill, vennlig og respektfull trekkes frem som grunnleggende regler for å få et godt miljø. Inkludering er viktig for mange barn, og flere sier at alle skal få være med i leken, og at ingen skal stenges ute. Det kommer også flere svar om at det er viktig at alle elever har noen å sitte med, og at ingen skal måtte være alene.

I tillegg nevnes skolens struktur. Elever sier at man bør rekke opp hånda, høre på læreren og være rolig i timen. Noen trekker frem trafikkregler, som å ikke sykle i skolegården eller løpe i gangene. Enkelte kommenterer regler de ikke liker eller ikke forstår, slik som forbud mot å bruke hette i timen. Det finnes også svar som uttrykker frustrasjon over regler som oppleves som dårlige. Flere barn kobler regler direkte til rettferdighet ved at regler skal være like for alle, at ingen skal dømmes ulikt, og at voksne ikke skal forskjellsbehandle verken når det gjelder konsekvenser eller oppmerksomhet.

Spørsmål 4: Har du noen råd om hva voksne kan gjøre når barn bryter reglene?

De fleste elever mener at voksne bør reagere tydelig når regler brytes, og anmerkning er det tiltaket som nevnes oftest. Mange peker på at voksne bør forklare hvorfor atferden ikke er grei, og ta en samtale med eleven om hva som har skjedd. Mange viser til at foreldre bør få beskjed ved alvorlige hendelser. Flere elever foreslår en kombinasjon av samtale og konsekvens, der advarsel kan komme før eventuell anmerkning, særlig hvis det er første gang noe skjer. Flere understreker viktigheten av at reaksjoner skal være rettferdige og like for alle. Enkelte kommenterer at noen får anmerkning for ting andre slipper unna med, og at dette oppleves urettferdig.

Et mindretall uttrykker også at voksne ikke bør kjeft for mye, fordi noen barn ikke tåler streng stemme, og at sinne fra voksne bare gjør situasjonen verre. I motsetningen til dette er det også elever som mener at det å gi kjeft og bli sur bør være reaksjoner fra voksne. Flere viser til at samtaler ofte fungerer bedre enn straff, og noen mener at anmerkninger ikke har ønsket effekt.

Spørsmål 5: Har du noen råd om hvordan foreldre bør eller ikke bør få vite at ungdommer bryter reglene?

Barna er generelt enige om at foreldre bør få vite om regelbrudd når det som har skjedd er alvorlig, slik at foreldre kan snakke med barnet og bidra til å løse situasjonen. Mange mener at melding hjem eller telefonsamtale er passende i slike tilfeller. Samtidig sier mange at foreldre ikke trenger å få vite alt. Mindre hendelser kan håndteres på skolen uten involvering av hjemmet ifølge elevene. Flere elever uttrykker at det kommer helt an på situasjonen og graden av alvor. Enkelte påpeker at noen elever kan få sterke reaksjoner hjemme for små hendelser, og at skolen derfor bør være varsom med å sende med beskjeder om bagateller. Noen barn er negative til at foreldre «maser» om regler. Andre mener at foreldre bør informeres slik at de får et innblikk i hvordan barna har det og oppfører seg på skolen. Flere understreker viktigheten av at skolen også forklarer årsaken til regelbruddet, slik at ikke bare hendelsen, men også bakgrunnen kommer frem.

Spørsmål 6. Har du noen råd til voksne om hvorfor det er viktig at barn får fortelle hva som har skjedd og si sin mening?

Her uttrykker barna tydelig at det er viktig at voksne lytter til dem før beslutninger tas. De forklarer at dette er nødvendig fordi voksne ofte ikke har sett hele hendelsesforløpet, og at det kan forekomme misforståelser. Når barn får si sin mening, kan lærerne forstå saken fra flere sider, og vurderinger og avgjørelser kan bli mer rettferdige. Mange elever sier også at det føles bedre for dem når de får forklare seg, og at de føler seg mer sett og hørt. Det er flere kommentarer om at lærere noen ganger avbryter, hever stemmen eller konkluderer for tidlig,

og at dette gjør det vanskelig å si ifra. Samtidig sier flere at barn ofte sitter med viktig informasjon om hva som egentlig har skjedd, og at deres versjon av saken derfor bør være en naturlig del av vurderingen. Noen elever understreker også at meldinger hjem ofte bare beskriver hva barnet har gjort, og ikke hvorfor. Derfor er det viktig at deres stemme tas med før noe sendes videre. Elevene uttrykker et sterkt ønske om å bli lyttet til, ikke bare hørt.

Spørsmål 7: Har du noen råd om hvordan voksne kan gjøre det trygt å fortelle?

Barna beskriver et tydelig behov for trygghet, varme og ro rundt samtaler med voksne. Mange sier at voksne bør være vennlige, smile, snakke med rolig stemme og unngå å virke sinte eller strenge. Flere elever sier at det hjelper når voksne snakker alene med dem på et rolig sted, og når voksne viser at de ikke vil si det videre med mindre det er alvorlig. Det oppleves trygt når voksne lytter uten å avbryte og viser interesse for det eleven forteller. Enkelte elever forteller at det kan bli lettere å åpne seg hvis læreren gjør noe hyggelig eller morsomt sammen med dem først, eller viser ekte omsorg. Barn som i utgangspunktet føler seg trygge på lærerne, beskriver at det da er enkelt å fortelle ting. Det er også svar fra elever som opplever at voksne ikke er gode til å bry seg eller høre etter, og som etterlyser bedre støtte, særlig når det gjelder psykisk helse. Mange legger vekt på tillit: man må kunne stole på lærerne for å tørre å dele vanskelige ting.

Det ble i spørreundersøkelsen også åpnet opp for at elever kunne uttrykke seg ved å tegne. Her er noen av tegningene som elevene tegnet i forbindelse med spørsmålene:

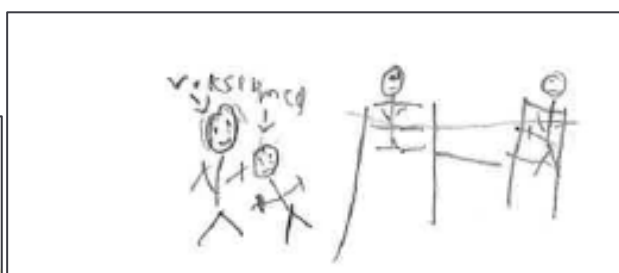
«Ja men, det er jo sant»

«Si ifra til en voksen»

«Trøste dem»

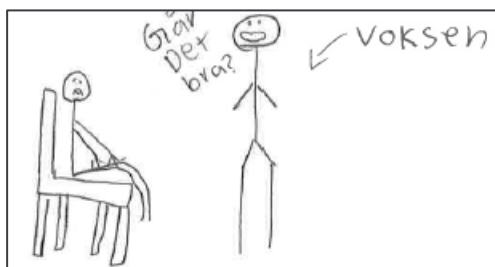
Voksen og meg

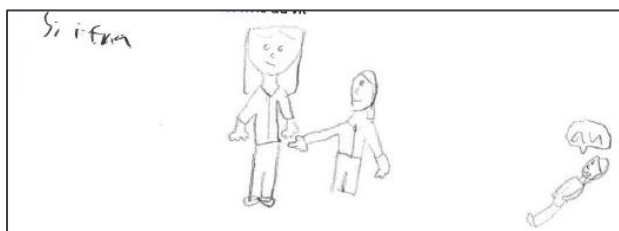
«At vi gjorde det» «OK» «Og høre på»

«Du kan si alt til meg»

«Går det bra?» Voksen

«Si i fra» «Au»

2.4.6 Telefonundersøkelse til foresatte i barnehage og skole

Barnehage

Telefonundersøkelsen til foresatte i barnehagen viser at det store flertallet mener at de får nok og god informasjon om hvordan barnet har det i barnehagen, at de opplever godt samarbeid med barnehagen, og at de har tillit til at ansatte ivaretar barnet på en god måte. Videre opplever de fleste at barna møter trygge voksne i barnehagen. Når det gjelder kjennskap til normer og grenser, oppgir de fleste at de vet hvilke normer som gjelder, mens kun halvparten oppgir at de vet hvordan ansatte håndterer situasjoner der barn overskrider grenser. På ansvarsfordeling for å veilede barna i å følge felles normer og grenser, svarer flertallet at dette er både barnehagens og foreldrenes ansvar. På spørsmål om når foreldre bør kontaktes ved regelbrudd, mener de fleste at dette bør skje når det er gjentakende, mens færre svarer «når det er alvorlig» eller «alltid». Et mindretall antar at det kan foregå uheldige hendelser i barnehagen som ikke fanges opp.

Det er også stilt åpne spørsmål til de foresatte i undersøkelsen. Svarene her viser at god og åpen kommunikasjon mellom barnehage og hjem trekkes frem som avgjørende for både informasjon, samarbeid og tillit. Mange foresatte opplever at de får nødvendig informasjon, særlig gjennom digitale verktøy og i hente- eller leveringssituasjoner. Flere understreker viktigheten av å bli møtt på en god måte, og at ansatte ser og kjenner barna. Det pekes på at ansatte bør være til stede, inkludere alle barn i lek, og ha lav terskel for å ta kontakt med foreldre ved behov. Verdier som respekt, folkeskikk, medmenneskelighet og åpenhet går igjen som sentrale normer barna bør lære. Når barn overskrider grenser, mener foresatte at ansatte

bør snakke rolig med barnet, forklare hva som ikke var greit, og involvere foreldre tidlig dersom utfordringer gjentar seg. Flere påpeker at dialog og felles tilnærming mellom hjem og barnehage er viktig for barnets utvikling og trygghet.

Skole

Telefonundersøkelsen til foresatte i skolen viser at det store flertallet mener at de får nok og god informasjon om hvordan barnet har det, opplever godt samarbeid med skolen og har tillit til at ansatte ivaretar barnet på en god måte. De fleste mener at barna møter trygge voksne, og flertallet oppgir kjennskap til hvilke normer og grenser som gjelder. Et flertall antar at det kan foregå uheldige hendelser som ikke alltid fanges opp. Når det gjelder hvordan skolen håndterer situasjoner der barn overskrider grenser, svarer de fleste at de vet hvordan dette blir gjort. På ansvarsfordeling for å veilede barn i felles normer og grenser, svarer flertallet at dette er både skolens og foreldrenes ansvar. På spørsmålet om når hjemmet bør kontaktes dersom barn overskrider grenser eller fellesskapets normer, er det variasjoner blant svarene. Noen mener at hjemmet bør kontaktes alltid, mens andre mener det er tilstrekkelig ved gjentakende eller alvorlige hendelser. Flere har krysset av for både «gjentakende» og «alvorlig», og noen har ikke svart på spørsmålet.

Svarene på de åpne spørsmålene fra foresatte viser at god kommunikasjon mellom skole og hjem trekkes frem som avgjørende for informasjon, samarbeid og tillit. De fleste opplever at de får nødvendig informasjon, særlig gjennom digitale kanaler og foreldremøter, og at det er enkelt å ta kontakt med lærere ved behov. Flere understreker betydningen av å bli møtt på en god måte, og at ansatte er synlige og til stede i elevenes hverdag. Verdier som respekt, skikk og bruk, og åpenhet nevnes som viktige normer elevene bør lære. Når det gjelder håndtering av regelbrudd, mener foresatte at det er viktig med tydelighet, konsekvens og at alvorlighetsgrad vurderes. Mange mener at både skole og hjem har ansvar for å følge opp, og at foreldre bør kontaktes ved alvorlige eller gjentakende hendelser. Enkelte påpeker at det kan være ulik praksis mellom elever, og noen nevner kollektiv avstraffelse som et tema. Flere foresatte fremhever at det er viktig å gjøre det trygt for elevene å si ifra, og at ansatte må være tilgjengelige og oppmerksomme.

2.4.7 PPT sine erfaringer egen tilstedeværelse i barnehager og skoler

Barnehage

PPT har faste besøksdager i barnehagene, som hovedregel hver måned, og enkelte ganger hyppigere. Det gjennomføres observasjoner og tilbakemeldinger til personalet, og PPT deltar på fag- og avdelingsmøter for å drøfte tiltak og evaluere praksis. Det har vært høyt fravær på

enkelte avdelinger denne våren, uten at årsaken er spesifisert. Utskifting av ansatte på enkelte avdelinger har påvirket miljøet. Øvretun barnehage har mange flerspråklige barn, og språk- og kulturforskjeller gir særskilte utfordringer. Barnehagen har egne ressurser som språkpedagog, og har fokus på likebehandling, integrering og deltakelse i flerspråklig nettverk. Det legges vekt på autoritative og varme voksne, med grensesetting på en god måte. Det er variasjon i struktur og forutsigbarhet mellom avdelinger, med gode arenaer for faglig drøfting på avdelingsmøter. Forebygging skjer gjennom gode planer, gruppedeling og aktiv veiledning i frilek. Ansatte jobber aktivt med relasjonsbygging, blant annet gjennom relasjonskartlegging i barnehage. Det er viktig at de ansatte viser at de liker barna, og dette trekkes frem som avgjørende for å lykkes. Barnehagene tilrettelegger for samarbeid, turtaking og samhandling gjennom grupper og temaarbeid. I barnehage er terskelen lav for kontakt med foresatte, og tett samarbeid er en uttalt praksis. Det gjennomføres faste foreldresamtaler og møter, og barnehagen jobber for å reparere relasjoner selv i krevende saker, også der bekymring har utløst melding til barneverntjenesten. PPT opplever at barnehagene arbeider systematisk og godt med samarbeid og relasjon til foresatte. Øvretun barnehage har en større andel flerspråklige barn enn Plassen, sannsynligvis fordi beliggenhet og bosettingsmønster har betydning for dette. Dette gir ulike faglige fokus mellom barnehagene, der Øvretun har jobbet mer målrettet med flerspråklighet, kulturforståelse og kultursensitivitet blant annet med språkpedagog og deltakelse i et regionalt flerspråklig nettverk.

Skole

I skolen har PPT faste besøksdager, ved barneskolen hver 14. dag, og «mestringsteam» settes av ca. 1,5 time for å drøfte ikke-innmeldte saker, både rundt enkeltbarn og læringsmiljø. Det gjennomføres observasjoner og tilbakemeldinger til personalet, og PPT deltar på fagsamarbeidsmøter og avdelingsmøter for å drøfte tiltak og evaluere praksis. Barneskolen og ungdomsskolen har hatt krevende perioder og har gjort grep i samarbeid med blant annet PPT. Eksempelvis har det på ett trinn på skolen vært utfordringer knyttet til klassemiljøet, dette på grunn av variasjoner i elevenes behov og forutsetninger. Personalet på trinnet beskrives som dyktige og handlekraftige, og tiltak er fortløpende prøvd ut.

Ungdomsskolen oppleves som tydelig på grenser og samtidig varm i relasjonen. Anmerkninger brukes som del av styringsverktøy, med vekt på skjønn. Barneskolen har generelt god struktur, med naturlig variasjon mellom lærere. Sammensatte årsaker til utfordringer inkluderer diagnoser, erfaringer, kulturforskjeller og familier med utfordringer. God klasse- og gruppeledelse henger sammen med rolig stemning og tydelighet med varme. Lærerne kjenner barna på et personlig nivå, og bruker tid på å snakke med elevene om familie, fritidsaktiviteter og hendelser i helgen. For elever med ekstra utfordringer brukes relasjon og personlig kjennskap ekstra aktivt. Enkelte elever krever så mye oppfølging at det tar en del «søkelys»

fra fellesskapet, og det er krevende å følge opp alle når noen elever krever mye. Lærerne oppleves som aktive i undervisningen og klasserommet, og det er sjelden en pedagog alene. Flere voksne har ulike roller, og det legges vekt på fysisk tilstedeværelse og kontakt med elevene. Lærerne er generelt gode til å se alle elevene, ikke bare de som rekker opp hånda, selv om det er variasjon mellom personer. Humor brukes på en fin måte, og det oppleves ikke sarkasme eller negativ bruk av humor. Dette bidrar til en god og trygg stemning. Det oppleves generelt god arbeidsro i klasserommet, selv om det kan variere mellom lærere, tema og fag. Skolene bruker stasjonsbasert læring og praktiske læringsarenaer, som mat og helse og vaktmesteroppgaver, for inkludering og mestring. Livsmestring er et bredt fokusområde, der skolene balanserer «bygge folk» med faglig progresjon. Praktisk tilnærming og tilpasning er integrert, med tiltak som stasjonsbasert lek/læring på småtrinn, valgfag og praktiske grupper på mellomtrinn, alternative læringsarenaer og tverrprosjekt som felles forestilling med elevmedvirkning i alt fra kulisser til teknikk.

2.4.8 Praksis for tilsyn i friminutter

Revisor har vært tilstede i to friminutter, ett friminutt for barneskolen og ett friminutt for ungdomsskolen. I friminuttene er det sett på følgende faktorer som er beskrevet i rutinene:

- Bevegelse – Lærerne beveger seg rundt på uregelmessige ruter for å få oversikt over skolegården.
- Fokus på risikoområder – Lærerne er oppmerksomme på områder med kjent risiko for konflikter og følger med der.
- Involverende – Lærerne snakker med elevene, er tilgjengelige og bekrefter ønsket adferd.
- Griper inn – Lærerne griper raskt inn og korrigerer uønsket adferd når situasjoner oppstår.
- Inkluderende – Lærerne sørger for at ingen elever faller utenfor eller står alene.

Barneskole:

I skolegården på barneskolen ble det observert at lærerne beveget seg rundt på uregelmessige ruter for å få oversikt over uteområdet. Langfri var organisert slik at elevgruppa ble delt i to med 30 minutter hver, hvor små- og stortrinn var blandet. Det skulle være en til to lærere per trinn, og alltid en person ved fotballbanen, men ellers fantes det ingen fast plan for hvor de øvrige lærerne skulle være. Noen lærere var mer i bevegelse enn andre.

Når det gjelder fokus på risikoområder, var skogsområdet bak skolen og på siden av hallen av enhetsleder definert som de minst synlige, men det var lite tilsyn der. Overgangssituasjoner ble også observert, blant annet da 1. klasse gikk ut på tur med rolig organisering og avgang.

Lærerne var involverende ved at de stort sett fikk med seg det som skjedde, selv om ikke alle var like oppmerksomme. De var tett på noen elever som åpenbart falt utenfor, men hadde mindre fokus mot slutten av friminuttet. Lærerne brukte navn og så ut til å kjenne de fleste, og elevene tok også kontakt med navn.

I situasjoner som kunne eskalere, grep lærerne raskt inn og fremstod som konsekvente. Det var imidlertid lite oppmerksomhet på de som oppholdt seg i området bak skolen.

Lærerne var aktive i å inkludere de som ikke deltok i lek, men enkelte elever trakk seg unna, også fra lærerne. Det ble observert tett oppfølging av enkeltelever, spesielt i tilfeller der eleven gikk for seg selv og henvendte seg til andre voksne.

Ungdomsskole:

Uteområdet på ungdomsskolen er relativt lite og ikke spesielt mye brukt, og elevene kan i stor grad selv bestemme om de vil være ute, bortsett fra 9. klasse som må ut etter å ha spist.

Vår observasjon tilsa at lærerne var i bevegelse, og at det alltid var noen til stede på de minst synlige delene av området. I overgangssituasjoner stod elevene i rekke på vei inn, mens de som skulle ut kom brått ut og skapte litt kaos. Fotball- og volleyballbanen er ikke synlig uten å gå rundt et hus, og det er planlagt riving av huset for å få bedre oversikt over utearealet. Lærerne gikk rundt i lokalene og tok aktiv kontakt med elevene, og både lærere og elever brukte navn når de tok kontakt.

Det ble ikke skrevet notater eller observert forhold som ble vurdert som relevante opp mot faktorene «å gripe inn» eller «inkludering» på ungdomsskolen.

2.4.9 Aktivitetsplikten

Alle informanter som vi har fått tilbakemelding fra, beskriver at aktivitetsplikten er kjent i personalet og gjennomgås jevnlig. Både ansatte i barnehager og skoler viser til faste arenaer for informasjon og repetisjon av regelverket, slik som planleggingsdager, personalmøter og teammøter. Enhetslederne oppgir at handlingsplanene for et trygt og godt miljø gjennomgås årlig, og at nye ansatte får opplæring i rutineene. Lærere, tillitsvalgte og verneombud bekrefter at aktivitetsplikten tas opp i kollegiet. Dette er ofte i forbindelse med arbeidet med relasjoner, inspeksjon, kartlegging og gjennomgang av enkeltsaker.

Når det gjelder arbeidet med å avdekke og håndtere mobbing som del av aktivitetsplikten, beskriver informantene både i barnehage og skole at det er ulike praksiser for observasjon, kartlegging og håndtering av enkeltsituasjoner. Barnehagene viser til løpende vurderinger i

hverdagen, rask inngripen ved uønsket adferd og faglige drøftinger om hva som kjennetegner mobbing og krenkelser. Det trekkes fram at de ansatte gjennomfører systematiske refleksjoner om relasjoner og vurderer risikoområder. I skolene opplyser enhetslederne og lærere at mobbing avdekkes gjennom elevundersøkelsen, klasseundersøkelser, relasjonskartlegging og inspeksjon i friminutt. Flere informanter peker på utfordringer med skillet mellom erting og mobbing og betydningen av å bruke konkrete enkelthendelser til profesjonsdrøfting. Både lærere og tillitsvalgte beskriver rutiner for rask kontakt med involverte elever og foresatte, dokumentasjon fra første samtale og bruk av aktivitetsplaner ved behov. Ingen oppgir at det er høy terskel for å ta i bruk aktivitetsplaner, men det beskrives at vurderinger må gjøres i situasjoner der mobbing kan være vanskelig å identifisere tidlig.

Revisor har bedt om å få tilsendt tiltaksplaner fra barnehage og skoler i Alvdal kommune for det siste året. Kommunen gav tilbakemelding til revisor om at det ikke var utarbeidet aktivitetsplaner i denne perioden verken for barnehager eller skoler. Revisor ba om å få tilsendt aktivitetsplaner to år tilbake i tid, fra skoleåret 2023/2024 og frem til i dag. Revisor har mottatt to aktivitetsplaner med tilhørende referater fra oppfølgingsmøter. Det er usikkert om planene gjelder samme elev, dette da sakene er anonymisert og begge saker gjelder forhold på skoleveien.

Tiltaksplanene bygger på et kort hjemmelsgrunnlag og inneholder en problembeskrivelse der det gjengis hva som er meldt inn som mobbing eller krenkelser, inkludert elevens egen opplevelse av situasjonen. I ett tilfelle er elevens opplevelse formidlet av foresatte. Planene beskriver også skolens vurdering av meldingen, hva skolen har blitt kjent med og hvilke tiltak som allerede er gjennomført før planen utarbeides. Videre inneholder planene et hovedmål, som i begge saker er knyttet til at eleven skal ha et trygt og godt skolemiljø, samt delmål og konkrete tiltak. Tiltakene omfatter blant annet samtaler med involverte elever, tiltak for å styrke relasjoner og økt voksen tilstedeværelse. Ansvarsfordeling er angitt, og ligger i begge sakene hos lærere. Planene har også et punkt for tidsperspektiv, der det i en sak er angitt at tiltak vurderes fortløpende og at evaluering er datofestet. I den andre saken er tidsperspektivet ikke utfyllt, men evaluering omtales som løpende dialog og planlagt møte med foresatte. Begge planene har et punkt om barnets beste. I den ene saken er dette punktet beskrevet med henvisning til elevens rett til et trygt skolemiljø, mens punktet i den andre planen ikke er utfyllt.

2.5 Vurdering

Revisor vurderer at kommunen i stor grad arbeider forebyggende for å sikre et trygt og godt oppvekstmiljø i både barnehager og grunnskolen.

Nedenfor har vi vurdert de enkelte faktorene (tydelige regler og grenser, gode relasjoner, inkludering, livsmestring og samarbeid med foreldre) som vi mener bør være til stede i et forebyggende arbeidet, dette både for barnehage og skole sitt vedkommende. Vurderingene av faktorene utgjør grunnlaget for vår helhetsvurdering.

Barnehage

Revisor vurderer at barnehagene i hovedsak praktiserer tydelige regler og grenser på en måte som skaper trygghet for barna. Dette gjøres gjennom konkret og aktiv voksenpraksis i hverdagen. Ansatte beskriver at barn stort sett forstår hva som er greit og ikke, og observasjoner viser at mange voksne gir klare beskjeder, følger opp handlinger og korrigerer atferd på en rolig og forutsigbar måte. I praksis er de ansatte tett på barna, de veileder språkbruk, hjelper i konflikter og støtter turtaking og sosial samhandling. Både foresatte og PPT bekrefter bidrar til trygghet. Samtidig vurderer revisor at det er noe variasjon mellom ansatte i hvor konsekvent grensesetting praktiseres. Enkelte voksne følger opp beskjeder tett, mens andre er mer avventende. Dette fører til at tydeligheten ikke alltid oppleves lik for alle barn. Dette kan i større grad være et problem for barn som strever sosialt eller har svakere språklig tilgang. Likevel viser helheten i datagrunnlaget at barnehagene gjennomgående klarer å skape forutsigbare rammer for barna, men større grad av likhet i voksenpraksis kan ses på som et forbedringspunkt.

Revisor vurderer at barnehagene jobber godt med å bygge trygge og nære relasjoner mellom ansatte og barn, og at dette fremstår som en sterkeste kvalitet i det forebyggende arbeidet. Datagrunnlaget viser at de ansatte i stor grad er imøtekommende, tilgjengelige og aktive i samspill med barna, dette både i lek, måltider og samlingsstunder. Våre observasjoner viser at barna får støtte, oppmuntring og veiledning i konkrete situasjoner, og at ansatte bruker humor, nærvær og personlig kjennskap som del av relasjonsutviklingen. Barn møtes med at de blir lyttet til, får blikkontakt og individuelt tilpasset oppmerksomhet, og foresatte beskriver ansatte som trygge voksne som ser deres barn. PPT vurderer også at barnehagene jobber profesjonelt og systematisk med relasjonsbygging, blant annet gjennom jevnlig kartlegginger og faglige drøftinger. Samtidig vurderer revisor at graden av relasjonelt engasjement varierer noe mellom ansatte ved at enkelte viser sterkere tilstedeværelse, sensitivitet og involvering i

samhandlingen med barna enn andre. Slike variasjoner må ses i lys av at relasjonelt arbeid er krevende og påvirkes av blant annet dagsform, bemanning og arbeidspress, og er derfor ikke uvanlig i en arbeidshverdag. Revisor vurderer at variasjonen i hovedsak ligger innenfor et normalt spenn i profesjonell praksis. Samlet sett vurderer revisor at barnehagene gir barna gode relasjonelle rammer som i stor grad støtter trivsel, inkludering og forebygging av utrygghet.

Revisor vurderer at barnehagene jobber aktivt med inkludering, og at ansatte i stor grad er tett på barna i organiserte aktiviteter. Observasjonene viser at alle barna inkluderes i samlingsstunder og måltider, og at ansatte er bevisste på å støtte barn som trenger ekstra hjelp til å delta. I frilek fremstår inkluderingen som mer varierende. Enkelte barn, særlig de som virker usikre i gruppen eller har språklige barrierer, kan i perioder falle utenfor eller søke mer oppmerksomhet enn de får. Samtidig ser vi at barn ofte inviterer hverandre inn i lek, og at ansatte også her støtter barn i å finne plass i fellesskapet. Revisor vurderer at barnehagene samlet sett lykkes godt med å fremme inkludering, men at en mer systematisk og målrettet støtte til barn som strever i frilek, vil kunne styrke inkluderingsarbeidet ytterligere.

Revisor vurderer at barnehagene i stor grad støtter barnas livsmestring gjennom måten de voksne møter barna i hverdagen. I de fleste daglige situasjoner får barna hjelp til å håndtere følelser, konflikter og utfordringer, og observasjoner viser at ansatte trøster, veileder og setter ord på følelser når det trengs. Ansatte og foresatte beskriver også en praksis der barna opplever å bli sett og møtt av tilgjengelige voksne, og PPT fremhever et profesjonelt arbeid med barnas sosiale og emosjonelle utvikling. Samtidig viser observasjonene at denne støtten ikke fungerer like godt i alle situasjoner. Når situasjoner krever mer aktiv inngripen eller tydelig voksenledelse for å bygge trygghet og mestring, ser det ut til at ansatte lykkes i varierende grad. Noen voksne følger barna tett gjennom utfordrende øyeblikk, mens andre i større grad avventer, noe som kan gi enkelte barn mindre støtte enn de har behov for. Dette gjelder særlig barn som virker usikre i gruppen eller møter språklige og sosiale barrierer. Samlet sett vurderer revisor at barnehagene arbeider godt for å styrke barnas livsmestring, men at en mer systematisk og konsekvent praksis i situasjoner som krever tydelig voksenstøtte vil kunne bidra til å sikre at alle barn opplever trygghet, hjelp og mestring i hverdagen.

Revisor vurderer at barnehagene samarbeider godt med foreldre i praksis, og at dette samsvarer både med hvordan ansatte beskriver samarbeidet og hvordan foresatte vurderer det. Ansatte forteller om et samarbeid preget av lav terskel for kontakt, raske avklaringer ved henting og levering, og tidlig involvering av foreldre når noe oppstår i barnegruppen. Telefonundersøkelsen viser at foreldre i stor grad opplever god informasjon, føler seg trygge

på at barnehagen ivaretar barnet, og har tillit til at de ansatte følger opp på en god måte. Foreldrene beskriver at de blir møtt imøtekommende og at personalet tar seg tid til dialog, noe som styrker opplevelsen av et trygt samarbeid. Flertallet av foresatte mener også at ansvaret for at barn følger normer og grenser er delt mellom hjem og barnehage, noe som viser et samstemt verdigrunnlag og gir barnehagen et handlingsrom for å forplikte foreldrene gjennom forventningsavklaringer og tidlige dialoger. Revisor vurderer samtidig at enkelte foreldre har begrenset innsikt i hvordan barnehagen konkret følger opp situasjoner der barn overskrider grenser, men dette fremstår som et informasjonsbehov heller enn en svakhet i samarbeidsrelasjonen. Helhetsbildet viser at samarbeidet mellom barnehage og hjem fremstår som trygt, tillitsbasert og tilgjengelig, og utgjør en tydelig styrke i barnehagenes forebyggende arbeid.

Skole

Revisor vurderer at skolene i hovedsak praktiserer tydelige regler og grenser, men at praksisen ikke fremstår helt enhetlig for alle elever. Ansatte beskriver et aktivt arbeid med forventningsavklaringer, tydelige beskjeder og håndtering av regelbrudd, og elevrådene bekrefter at lærerne kommuniserer regler og følger opp når noe skjer. Samtidig uttrykker elevrådene at lærere håndhever regler ulikt, spesielt knyttet til når og hvordan anmerkninger brukes, noe som skaper opplevelser av ulikhet. Dette støttes av spørreundersøkelsen, der de fleste elever kjenner reglene, men en stor andel svarer at de bare «noen ganger» vet hva som skjer dersom regler brytes, og at det innimellom skjer negative hendelser som voksne ikke får med seg. Foresatte gir i stor grad uttrykk for tillit til skolens voksne og samarbeidet, men viser også til at praksisen kan oppleves ulik mellom elever. PPT beskriver skolene som tydelige og varme i voksenrollen, og fremhever at god grensesetting fungerer best der ansatte kombinerer tydelighet med relasjonsbygging, men peker samtidig på at dette varierer noe mellom lærere på begge skoler. Helhetsbildet viser at skolens regelverk er kjent og formidles tydelig, men at ujevn praktisering gjør at konsekvenser og grenser ikke alltid oppleves like forutsigbare av elever, noe som utgjør et sentralt forbedringspunkt i skolens forebyggende arbeid.

Revisor vurderer at skolene i stor grad lykkes med å bygge gode relasjoner mellom ansatte og elever, og elevenes egne beskrivelser tyder på at dette er en av skolens sterkeste sider. Elevene legger vekt på at lærerne viser omsorg ved å lytte, følge med på hvordan elevene har det og ta seg tid til små samtaler i hverdagen, noe som oppleves som viktig for trygghet og trivsel. Samtidig uttrykker flere elever et behov for at voksne ser alle jevnere og er mer oppmerksomme når noen strever. Dette kommer særlig til uttrykk når elevene beskriver betydningen av å bli lyttet til i situasjoner hvor avgjørelser tas. Elevene forklarer at voksne ikke alltid har sett hele hendelsesforløpet, og at misforståelser oppstår når læreren konkluderer før elevene får dele sin versjon. Mange opplever det som lettere å håndtere vanskelige situasjoner

når de får forklare seg, og at dette også gjør vurderingene mer rettferdige. Flere elever påpeker også at meldinger hjem ofte beskriver «hva som skjedde», men ikke barnets begrunnelse for handlingen, og at de derfor ønsker at deres stemme inngår i vurderingen før noe sendes til foresatte. Ansatte beskriver relasjonsarbeid som et grunnleggende og gjennomgående fokus, og PPT fremhever lærerne som varme og tydelige voksne, samtidig som de peker på naturlig variasjon i hvor systematisk relasjonsbyggingen gjennomføres. Elevenes stemmer, både i undersøkelser og elevråd, viser at gode relasjoner og det å bli lyttet til er avgjørende for at de tør å si ifra, håndtere utfordringer og oppleve skoledagen som trygg. Helhetsbildet viser at skolene lykkes godt i relasjonsarbeidet, men at en mer konsekvent praksis for å sikre at alle elever blir hørt før vurderinger og beslutninger tas, vil kunne styrke enkelte elevers opplevelse av å bli sett, forstått og tatt på alvor.

Revisor vurderer at skolene arbeider aktivt for å fremme inkludering i elevgruppene, og at elevenes egne beskrivelser viser at dette i stor grad lykkes. Elevene forteller at trivsel handler om at alle får være med, at man er snille mot hverandre og at lærerne legger til rette for godt samarbeid. Barneskoleelevene peker på gruppearbeid og felles oppgaver som viktige arenaer for å bli kjent, mens elevrådene beskriver at skolene jobber med klassemiljø og samspill. Samtidig viser både elevsvar og elevrådene at inkludering ikke fungerer like godt for alle. Flere elever beskriver stygge kommentarer, digitale konflikter og situasjoner der voksne ikke alltid fanger opp utestenging eller mistrivsel. Mange sier at de føler seg tryggest i sine egne vennegrupper fremfor på tvers av klassen, og ungdomsskoleelever uttrykker særlig et behov for mer hilsing og kontakt på tvers av grupper. Ansatte opplyser at både barneskolen og ungdomsskolen har hatt trinn med utfordringer i klassemiljøet, som følge av sammensatte elevbehov, ulike forutsetninger og forhold som har gjort enkelte elever utrygge. Dette har til tider krevd avveininger mellom skjerming og inkludering. PPT vurderer at læringsmiljøene preges av trygge voksne, men bekrefter at noen elever strever med sosiale koder eller har utfordringer som gjør inkludering mer krevende. Helhetsbildet viser at skolene legger godt til rette for inkludering gjennom strukturerte tiltak, samarbeidstrening og forebyggende arbeid. Samtidig vurderer revisor at utfordringsbildet i enkelte elevgrupper gjør at inkluderende praksis ikke alltid oppstår spontant, særlig på ungdomstrinnet der etablerte grupper står sterkt. Det er derfor behov for fortsatt målrettet innsats fra voksne i situasjoner der elever faller utenfor, og for bevisst normarbeid og pedagogiske grep som styrker fellesskap på tvers av elevgrupper.

Revisor vurderer at skolene støtter elevenes livsmestring gjennom daglig oppfølging, relasjonsarbeid og måten ansatte hjelper elever med å håndtere hverdagsutfordringer. Elevene beskriver at både lærere og medelever bidrar til trygghet når noen har en dårlig dag, blant annet ved å vise vennlighet, spørre «går det bra?» og hjelpe til når konflikter eller

misforståelser oppstår. Flere elever uttrykker at de lærer av feil og klarer å gå videre når voksne eller medelever støtter dem, og ungdomsskoleelevene forteller at det hjelper å snakke med noen og «legge ting bak seg» ved kjipe hendelser, samtidig som de er bevisste på at forhold hjemme, sosialt og faglig kan påvirke hverandre. Elevene sier også at uenighet og diskusjoner er vanlige og ofte lærerike, selv om slike situasjoner av og til kan være krevende, spesielt for elever som er mer sårbare sosialt. De peker samtidig på at digitale arenaer og anonymitet kan gjøre konflikter vanskeligere å håndtere. Ansatte beskriver at de følger opp gjennom samtaler og veiledning. PPT vurderer skolene som i stand til å gi god sosial og emosjonell støtte, men med noe variasjon mellom lærere i hvor systematisk dette gjøres. Helhetsbildet viser at skolene har flere praksiser som støtter elevenes livsmestring, men at opplevelsen av støtte varierer noe mellom elever og situasjoner, særlig for dem som strever sosialt eller emosjonelt.

Revisor vurderer at skolene samarbeider godt med foreldre, og at ansatte og foresatte i stor grad beskriver samarbeidet på lik linje. Ansatte fremhever foreldresamarbeidet som en sentral del av arbeidet med skolemiljøet, og viser til oppstartsmøter, utviklingssamtaler og løpende dialog som viktige arenaer for kontakt mellom hjem og skole. Telefonundersøkelsen viser at foresatte i stor grad er fornøyd med samarbeidet. Foresatte opplever god informasjon, har høy tillit til at skolen følger opp barnet på en trygg og profesjonell måte, og beskriver lav terskel for å ta kontakt dersom det er behov. Et flertall av foresatte uttrykker også at ansvaret for at barn følger normer og grenser er et delt ansvar mellom skole og hjem, noe som tyder på en felles forståelse av rollefordelingen også i skolen gir et godt grunnlag for et gjensidig og forpliktende samarbeid om elevenes trivsel og utvikling. Elevrådene beskriver at skolen involverer foresatte ved behov, for eksempel når det oppstår situasjoner med rykter, konflikter eller andre forhold som krever avklaringer i hjemmet. Datagrunnlaget viser også at skolene legger til rette for at foreldre kan bli bedre kjent med hverandre, gjennom foreldremøter, fellesoppstart og arenaer der foresatte får møte både ansatte og andre foreldre i klassen eller på trinnet. Samlet fremstår samarbeidet mellom skole og hjem som preget av tillit, tilgjengelighet og en delt forståelse av ansvar, og som en tydelig styrke i skolens forebyggende arbeid med elevenes psykososiale miljø.

Helhetsvurdering:

Etter en helhetsvurdering vurderer revisor at kommunen i stor grad arbeider forebyggende for å sikre et trygt og godt oppvekstmiljø i både barnehage og skole. Vurderingen baserer seg på at både barnehager og skoler gjennomgående jobber godt med flere av faktorene som anses sentrale i et forebyggende arbeid.

Inkluderingsarbeidet i barnehagen fungerer godt i organiserte og voksenledede aktiviteter, men fremstår som mer utfordrende ved frilek. I skolen kan inkludering utfordres av etablerte vennegrupper, digitale konflikter og trinn der det har vært utfordringer med klassemiljøet, noe som kan gjøre det vanskeligere for enkelte elever å oppleve sosial trygghet.

Variasjon i hvordan ansatte gir støtte og praktiserer regler gjør at opplevelsen av forutsigbarhet ikke alltid er lik for alle barn og elever, særlig for dem som strever sosialt eller språklig. Foreldresamarbeidet fremstår samtidig ut fra vår gjennomgang som en styrke på tvers av enhetene og gir et solid grunnlag for et felles ansvar om å skape et trygt og godt oppvekstmiljø.

Samlet sett vurderer revisor at kommunen i stor grad har etablert trygge, relasjonsorienterte og forebyggende miljøer. En mer konsekvent og målrettet voksenstøtte i ustrukturerte situasjoner og arbeid med å ruste barn og elever til bedre å forstå og håndtere sosiale koder, vil kunne styrke inkludering og sosial trygghet ytterligere.

Revisor vurderer at skolene i noen grad gjennomfører tilsyn i friminuttene i tråd med egne rutiner, men at praksisen ikke fullt ut samsvarer med kravene i rutinebeskrivelsene.

Kommunens rutiner beskriver at de ansatte skal være i kontinuerlig bevegelse, følge uregelmessige ruter, ha oppmerksomhet på risikoområder og raskt gripe inn ved uønsket atferd. Våre observasjoner viser at dette i stor grad gjøres, da lærere beveger seg rundt, tar kontakt med elever og håndterer hendelser som oppstår. Samtidig ble det observert områder på skoleområdet med lite eller ingen tilsyn. Dette gjelder særlig på baksiden av bygningene, der rutinenes krav om systematisk oversikt ikke ble fulgt opp. Elevdata fra spørreundersøkelsen underbygger dette funnet ved at mange elever uttrykker at det trengs flere voksne ute, og at voksne må bruke øynene og følge bedre med på det som skjer fordi «dumme ting» kan skje uten at voksne får det med seg. Flere elever peker også på at voksne ikke alltid får riktig oversikt over hva som faktisk har skjedd, noe som kan tenkes å ha sammenheng med at tilsynet ikke alltid er like tett. Selv om ansatte har god forståelse for viktigheten av inspeksjon og at de handler når de blir oppmerksomme på hendelser, viser datagrunnlaget samlet sett at tilsynet gjennomføres, men at det ikke er systematisk nok til at det fullt ut samsvarer med formelle rutiner. Det tydeligste forbedringspunktet gjelder tilstedeværelse i risikoområder og jevn dekning gjennom hele friminuttet, noe som kan styrke tryggheten og forebygge situasjoner elever selv beskriver at voksne ikke alltid får med seg.

Revisor vurderer at barnehager og skoler informerer sine ansatte om aktivitetsplikten på en systematisk måte

Aktivitetsplikten gjennomgås jevnlig på planleggingsdager, personal- og teammøter, og nye ansatte får opplæring ved tiltredelse. Handlingsplaner for trygt og godt miljø tas opp årlig og brukes i faglige drøftinger, noe enhetslederne, tillitsvalgte og verneombud bekrefter. Datagrunnlaget viser samtidig at noen elever opplever at «dumme ting» skjer uten at voksne får det med seg og at elever på barnetrinnet ikke alltid vet hva voksne gjør etter at det er sagt ifra. Dette kan tyde på at gjennomføringen av undersøkelsesforløp ikke alltid er synlig for elever. Samlet indikerer data at kommunen oppfyller kravet om å informere ansatte om aktivitetsplikten, men at synliggjøring av undersøkelsesforløp overfor elever er et mulig forbedringsområde.

Revisor vurderer at skolen delvis har utarbeidet tiltaksplaner i samsvar med loven.

(Revisor har ikke hatt grunnlag for å vurdere kriteriet for barnehage da det ikke er opprettet tiltaksplaner der).

Datagrunnlaget viser at det er få utarbeidede tiltaksplaner i skole, og ingen innen barnehage. De planene revisor har mottatt for skole beskriver i hovedsak hvilket problem tiltakene skal løse, hvilke tiltak som er planlagt og hvem som har ansvar for gjennomføring. Samtidig varierer tydeligheten i planene når det gjelder konkretisering av når tiltakene skal gjennomføres og evalueres, og en av planene mangler utfylling av sentrale punkter som tidsperspektiv og vurdering av barnets beste. Revisor vurderer at planene dermed bare delvis oppfyller lovens krav, og dermed dokumentasjonsplikten. Funn fra spørreundersøkelsen indikerer at elever opplever uønskede hendelser som ikke alltid fanges opp av voksne, samt at det har vært utfordringer med klassemiljøet på trinn. Samtidig er ansatte enstemmig om at terskelen for å opprette tiltaksplaner er lav. Revisor stiller derfor spørsmål ved om utfordringer i praksis håndteres gjennom løpende pedagogiske tiltak uten at disse dokumenteres i form av tiltaksplaner. Dersom dette er tilfelle, kan en mer konsekvent bruk av tiltaksplaner, med tydelig mål, tiltak, ansvar og evaluering kunne styrke det forebyggende og systematiske arbeidet for et trygt og godt oppvekstmiljø. Samtidig kan det også

2.6 Konklusjon

Revisor konkluderer med at Alvdal kommune i stor grad arbeider aktivt og systematisk for å forebygge, avdekke og håndtere mobbing i barnehagene og grunnskolene.

Datagrunnlaget viser at både barnehager og skoler preges av varme og tilgjengelige voksne, tydelig struktur, relasjonsfokus og et bredt sett av forebyggende tiltak som samlet bidrar til å skape trygge og inkluderende miljøer. Barnehagene arbeider tett på barna med veiledning, relasjonsbygging, konfliktløsning og sosial støtte, mens skolene jobber med forventningsavklaringer, relasjoner, inkludering og godt samarbeid med foresatte. Elever og foreldre uttrykker tillit til de ansatte, og det er en felles forståelse av delt ansvar mellom hjem og tjeneste.

Samtidig viser funnene enkelte forbedringsbehov som kan styrke innsatsen ytterligere. Dette gjelder særlig å oppnå en felles og forutsigbar grensesetting, styrke voksenstøtten til barn som står utenfor det sosiale fellesskapet og ruste barn i å forstå de sosiale kodene. Det å bli «holdt utenfor» fellesskapet er definert som mobbing, og manglende inkludering vil med dette grense opp til mobbebegrepet¹². Observasjoner og tilbakemeldinger fra elever viser at inspeksjon i friminutt ikke alltid dekker utsatte områder godt nok. Det er også få tiltaksplaner dokumentert, selv om elevdata viser at uønskede hendelser forekommer, noe som kan tyde på at håndtering skjer i praksis uten formalisering. En mer konsekvent bruk av tiltaksplaner når lovens vilkår er oppfylt, samt systematisk tilstedeværelse i risikoområder, vil kunne øke forutsigbarheten for barn og elever og styrke kommunens evne til å avdekke og håndtere mobbing i alle situasjoner.

¹² Utdanningsdirektoratet. (2022). *Elever som opplever mobbing*.
<https://www.udir.no/tall-og-forskning/publikasjoner/utdanningsspeilet/utdanningsspeilet-2022/trivsel-og-laring/elever-som-opplever-mobbing/>

3 ANSATTES ARBEIDSMILJØ

3.1 Problemstilling

Det er utarbeidet følgende problemstilling for temaet ansattes arbeidsmiljø:

Arbeider Alvdal kommune systematisk med ansattes arbeidsmiljø i barnehagene og grunnskolen i Alvdal?

3.2 Revisjonskriterier

Følgende revisjonskriterier er utledet for denne problemstillingen:

- Kommunen skal ha en rutine for oppfølging av sykmeldte, utarbeidet i samarbeid med ansatte.
- Kommunen skal ha en rutine for å utarbeide oppfølgingsplan innen fire uker etter sykefraværets start.
- Kommunen skal ha en rutine for å gjennomføre dialogmøte senest innen sju uker.
- Kommunen bør systematisk forebygge sykefravær ved å kartlegge og håndtere relasjonelle og emosjonelle krav

Utleddningen av revisjonskriteriene finnes i vedlegg 1.

3.3 Funn

3.3.1 Rutiner for oppfølgingen av sykmeldte

Revisor har mottatt kommunens rutine «Oppfølging av sykmeldte arbeidstakere». Denne beskriver ansvar- og oppgavefordeling mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Revisor har stilt spørsmål til kommunen om tillitsvalgte og/eller verneombud har deltatt i utarbeidelsen av denne rutinen. HR-leder, som også har tatt dette opp med hovedtillitsvalgt og personalrådgiver med lengre fartstid i kommunen, har ikke greid å gi et svar på dette. HR-leder opplyser at rutinen er forankret i arbeidsgivers lovpålagte plikter, og at ansatte informeres om oppfølging av sykefravær gjennom skriftlig informasjon for å sikre forutsigbarhet.

Rutinen angir at leder innen 4 uker skal invitere arbeidstaker til en samtale hvor oppfølgingsplan utarbeides. Her vil også behovet for ekstern bistand vurderes. Målsettingen skal være tilbakeføring til ordinært arbeid. Oppfølgingsplanen skal inneholde en vurdering av vedkommende sine arbeidsoppgaver og muligheter for å kunne utføre arbeid. Det skal også

gjøre en vurdering av om vedkommen kan utføre andre arbeidsoppgaver, dersom dette kan bidra til å få den ansatte raskere tilbake i arbeid. Tiltak på arbeidsplassen skal beskrives.

Etter 7 uker angir rutinen at arbeidsgiver kaller inn til dialogmøte med arbeidstaker, og evt. bedriftshelsetjeneste, og/eller lege/sykmelder. Dialogmøtet skal omhandle innholdet i oppfølgingsplanen og avklare om det er aktuelt med tiltak på arbeidsplassen eller andre bedriftsinterne tiltak. Det skal føres referat.

I våre samtaler med enhetslederne bekreftes det at ansvaret for å utarbeide oppfølgingsplan og gjennomføre dialogmøte er lagt på dem. Både ledelse og ansatte uttaler at rutiner for oppfølgingen av sykemeldte tas opp årlig med de ansatte på planleggingsmøtene eller i personalmøter.

3.3.2 Arbeidet med relasjonelle og emosjonelle krav

Informantene beskriver gjennomgående arbeidsmiljøene i barnehager og skoler som gode, preget av støtte, samarbeid og lav terskel for dialog med ledelse og kolleger. Flere viser til humor, trygghet og åpenhet som kjennetegn ved miljøet, samt teamorganisering og jevnlig møtefora som gir støtte i hverdagen. Sykefraværet omtales som lavt eller stabilt, ofte dominert av naturlige, kortvarige fravær, mens enkelte peker på perioder med mer krevende arbeidsbelastning. På tvers av enhetene beskrives ulike former for systematisk arbeid for å forebygge sykefravær. Dette omfatter arbeidsmiljøundersøkelser, verneunder, ROS-analyser, samt faste rutiner for oppfølging av sykemeldte, oppfølgingsplaner og dialogmøter. Flere enheter trekker frem at emosjonelle og relasjonelle belastninger er et tema i personalgrupper, på teammøter og i dialog med ledelsen. Det beskrives tiltak som bruk av kommunepsykolog, faglige økter om stressmestring, kollegastøtte og refleksjonsarenaer for å drøfte krevende saker. I barnehagene omtales også løpende samtaler med enhetsleder eller pedagogisk leder, samt støtte i pedagogisk lederteam som viktige tiltak. Informantene beskriver samlet sett at både ledelse, verneombud og kollegiet er involvert i å identifisere og håndtere emosjonelle og relasjonelle krav som en del av arbeidet med å forebygge sykefravær. Det er også vist til at arbeidstilsynet har gjennomført tilsyn med kommunen hvor relasjonelle og emosjonelle belastninger har vært en del av gjennomgangen.

Revisor har mottatt dokumentasjon på at både barneskolen og ungdomsskolen har gjennomført systematiske kartlegginger av psykososiale og organisatoriske forhold i arbeidsmiljøet. Planen for barneskolen er datert april 2025, mens ungdomsskolen sin plan ikke er datert. Kartleggingene identifiserer konkrete risikoområder som berører ansattes emosjonelle og relasjonelle belastninger, og det er vurdert eller foreslått tiltak for flere av disse. Risikovurderingene viser at skolene arbeider med å avdekke hvor belastningene er størst, og

beskriver hvordan bemanning, organisering, kommunikasjon, veiledning og støttefunksjoner kan brukes for å redusere risiko. Risikokartleggingen ved barneskolen viser risiko knyttet til høye jobbkrav (bl.a. høy leseplikt, mange inspeksjoner, mye intern vikariering og uro i elevgrupper). I tillegg kommer emosjonelle belastninger ved å håndtere elevers behov, krysspress fra foreldre og situasjoner med vold, trusler og konflikter. Tiltak som foreslås omfatter ekstra bemanning, bedre organisering av friminutt og vakter, kursing og veiledning, debriefing etter hendelser, tydeligere foreldrekommunikasjon og bruk av leder, verneombud og tillitsvalgt i konflikt- og belastningssituasjoner. Ved ungdomsskolen er det identifisert risiko knyttet til tidspress og belastning ved lav bemanning, utfordringer i kommunikasjon og relasjoner internt, konflikter i personalet og høye emosjonelle krav i møte med elever. Tiltakene som løftes er blant annet bedre fordeling av skrivearbeid, fokus på god kommunikasjon og kultur, oppdatering av interne rutiner og støtte gjennom tjenester som helsesykepleier og ungdomslos.

Revisor har mottatt tilsvarende dokumentasjon for begge barnehager i kommunen. Dokumentet fra Øwretun barnehage er datert november 2025. Dokumentet fra Plassen barnehage er datert august 2023, men er ifølge enhetsleder revidert juli 2024. Enhetsleder for Plassen opplyser om at kartleggingen for 2025 er foretatt, men at selve dokumentasjon mangler. Årsaken til dette er at lagrede vurderinger ble slettet ved en feil i Compilo i forbindelse med endring av oppsett for ROS-analysen. Dokumentasjonen viser barnehagene har gjennomført systematiske kartlegginger av psykososiale og organisatoriske risikoforhold i arbeidsmiljøet. Kartleggingene identifiserer flere risikoområder knyttet til blant annet stress og tidspress, informasjon og forutsigbarhet, medvirkning, konflikter, vold og trusler samt emosjonelle belastninger i arbeidshverdagen. For flere av de identifiserte risikoene er det beskrevet tiltak, herunder organisatoriske justeringer, avklaringer av roller og forventninger, styrking av kommunikasjon og møteplasser, bemanningstiltak i utsatte situasjoner og bruk av handlingsplaner for oppfølging. Kartleggingene viser at risiko og tiltak er dokumentert og inngår i barnehagenes HMS-arbeid. Revisor har også mottatt gjennomført arbeidsmiljøundersøkelser/10-faktor i 2024 for begge barnehager i kommunen. Undersøkelsene viser at flertallet opplever høye arbeidskrav og stort tidspress. Videre har over halvparten opplevd en konflikt på sin arbeidsplass. Revisor har også mottatt gjennomført arbeidsmiljøundersøkelser/10-faktor i 2024 for begge barnehager i kommunen. Undersøkelsene viser at flertallet opplever høye arbeidskrav og stort tidspress. Videre har over halvparten opplevd en konflikt på sin arbeidsplass.

Av ytterligere dokumentasjon relevant for relasjonelle og emosjonelle påvirkninger på arbeidsplassen har vi fått tilsendt årsplaner og handlingsplaner for samarbeidet med bedriftshelsetjenesten. Disse planene omtaler blant annet tema som

arbeidsmedisin/arbeidshelse, yrkeshygiene, ergonomi, psykososialt og organisatorisk arbeidsmiljø, samt systematisk HMS-arbeid. For begge barnehagene i kommunen og Alvdal barneskole er planene fra 2025, mens for Alvdal ungdomsskole er planen fra 2024. Det er også tilsendt dokumentasjon fra vernerunder fra begge barnehager og Alvdal barneskole i 2025, men det er ikke oversendtdokumentasjonen for ungdomsskolen.

Arbeidstilsynet har i sine tilsyn med Alvdal barneskole og SFO, samt Alvdal ungdomsskole vurdert flere av de samme forholdene som denne revisjonen ser på, særlig når det gjelder relasjonelle og emosjonelle belastninger i ansattes arbeidshverdag. Tilsynet omfattet krav om kartlegging og risikovurdering av vold, trusler og uheldige belastninger, samt psykososiale og organisatoriske faktorer i arbeidet, med tilhørende tiltak og planer for oppfølging. Arbeidstilsynet etterspurte også dokumentasjon på opplæring i håndtering av krevende situasjoner, systematisk involvering av ansatte, verneombud og tillitsvalgte, og hvordan bedriftshelsetjenesten skulle bistå i det forebyggende arbeidet. Dette viser at Arbeidstilsynet har vært inne i de samme problemområdene som denne revisjonen undersøker, og at kommunen allerede er pålagt å arbeide systematisk med kartlegging, risikovurdering og tiltak rettet mot nettopp relasjonelle og emosjonelle krav¹³¹⁴.

3.4 Vurdering

Revisor vurderer at kommunen har en skriftlig rutine for oppfølging av sykmeldte, men at det ikke er dokumentert om tillitsvalgte og/eller verneombud har deltatt i utarbeidelsen

Rutinen «Oppfølging av sykmeldte arbeidstakere» beskriver ansvar og oppgaver etter fraværets varighet. Kommunen har ikke kunnet oppdrive et svar på om tillitsvalgte og eller verneombud har deltatt i prosessen med utarbeidelse av rutinen. Det opplyses om at rutinen

¹³ Alvdal kommune. (2024). *Alvdal ungdomsskole har hatt tilsyn fra Arbeidstilsynet*. <https://www.alvdal.kommune.no/aktuelt/alvdal-ungdomsskole-har-hatt-tilsyn-fra-arbeidstilsynet.32445.aspx>

¹⁴ Alvdal kommune. (2024). *Vi har hatt tilsyn fra Arbeidstilsynet – slik gikk det*. <https://www.alvdal.kommune.no/aktuelt/vi-har-hatt-tilsyn-fra-arbeidstilsynet-slik-gikk-det.35226.aspx>

er forankret i arbeidsgivers lovpålagte plikter, og at ansatte informeres skriftlig for forutsigbarhet.

Revisor vurderer at krav om å utarbeide oppfølgingsplan innen fire uker etter sykefraværets start er tydelig beskrevet i kommunens rutine

Rutinen fastsetter at leder innen fire uker skal invitere arbeidstaker til samtale, vurdere behov for ekstern bistand, og utarbeide plan med mål om tilbakeføring, vurdering av arbeidsoppgaver/tilrettelegging og beskrivelse av tiltak. Enhetslederne bekrefter at ansvaret for å utarbeide plan ligger hos dem, og at dette gjennomgås årlig i planleggings- og personalmøter.

Revisor vurderer at kravet om dialogmøte senest innen sju uker er forankret i rutinen og operasjonalisert i praksis

Rutinen angir innkalling til dialogmøte med referatplikt og gjennomgang av oppfølgingsplan og mulige tiltak. Enhetsledere bekrefter at dette ansvaret er lagt til dem og at oppfølgingen inngår i de årlige gjennomgangene.

Revisor vurderer at kommunen i stor grad arbeider systematisk med å forebygge sykefravær gjennom kartlegging og håndtering av relasjonelle og emosjonelle krav

Datagrunnlaget viser at ansatte i barnehager og skoler beskriver arbeidsmiljøene som preget av støtte, samarbeid og lav terskel for dialog med ledelse og kolleger, og at humor, trygghet og åpenhet kjennetegner hverdagen i flere enheter. Samtidig fremheves perioder med høye arbeidskrav og emosjonelle belastninger, blant annet knyttet til uro i elevgrupper, krevende foreldredialoger, vold eller trusler, og situasjoner som krever tett og relasjonelt arbeid med barn og elever. Kommunen har gjennomført systematiske kartlegginger (ROS-analyser) ved både skoler og barnehager, der risikoer som stress, tidspress, inspeksjonsbelastning, intern vikariering, kommunikasjon, konflikter og emosjonelle krav er identifisert, med tilhørende tiltak som ekstra bemanning, bedre organisering av vakter, debriefing, opplæring, støtte fra helsesykepleier/ungdomslos og styrket kommunikasjon og rolleavklaringer. En enhet mangler dokumentasjon for nyeste risikovurdering, men revisor blir fortalt at dette skal på plass innen kort tid. Arbeidsmiljøundersøkelsene (10-faktor) for barnehagene viser høye arbeidskrav og at

over halvparten av de ansatte har opplevd konflikter, forhold som følges opp gjennom HMS-arbeidet og samarbeid med bedriftshelsetjenesten og verneombud. Kommunen har videre årshjul og handlingsplaner som beskriver bedriftshelsetjenesten sin bistand og gjennomføring av vernerunder, selv om vernerundedokumentasjon mangler for ungdomsskolen i materialet.

3.5 Konklusjon

Revisor konkluderer med at Alvdal kommune i stor grad arbeider systematisk med ansattes arbeidsmiljø i barnehager og grunnskole.

Kommunen har etablerte rutiner for oppfølging av sykmeldte, og krav om både fireukers oppfølgingsplan og sju-ukers dialogmøte er tydelig beskrevet og kjent blant ledere. Datagrunnlaget viser at ansatte beskriver arbeidsmiljøene som preget av støtte, samarbeid og lav terskel for dialog, samtidig som de peker på perioder med høye arbeidskrav og emosjonelle belastninger. Både skoler og barnehager har gjennomført ROS-analyser som identifiserer risiko og omtaler tiltak. Kommunen har også dokumentert andre relevante arbeidsprosesser som årshjul for samarbeid med bedriftshelsetjenesten og gjennomfører arbeidsmiljøundersøkelser som følges opp i HMS-arbeidet. Selv om dokumentasjon av vernerunder mangler for en enhet, og en barnehage mangler dokumentasjon for siste risikovurdering, viser helhetsbildet at kommunen arbeider målrettet med å kartlegge og håndtere forhold som påvirker ansattes arbeidsmiljø, og at relasjonelle og emosjonelle krav er integrert som en naturlig del av dette arbeidet.

4 AVVIKSSYSTEM

4.1 Problemstilling

Det er utarbeidet følgende problemstilling for temaet avvikssystem:

Er rutiner og praksis for melding og håndtering av avvik tilfredsstillende i barnehagene og grunnskolen i Alvdal?

4.2 Revisjonskriterier

Følgende revisjonskriterier er utledet for denne problemstillingen:

- Kommunen skal legge til rette for en åpen og trygg kultur for å melde avvik
- Ansatte skal få opplæring i bruk av Compilo og hvordan avvik skal meldes og følges opp
- Avvik bør behandles innen fristen på 21 dager etter registrering
- Registrerte avvik bør brukes i forbedringsarbeidet i kommunen

Utleddningen av revisjonskriteriene finnes i vedlegg 1.

4.3 Funn

4.3.1 Kommunens rutiner for avvik

Revisor har mottatt kommunens rutiner for avvik, «Avviksmelding i Compilo». Kommunens rutine beskriver at alle ansatte skal vite hvordan og hvor avvik og uønskede hendelser skal registreres, og hvordan disse behandles videre. Avvik meldes i Compilo og brukes som grunnlag for kvalitetsforbedring innen tjenesteproduksjon, helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (HMS) og andre interne forhold. Rutinen angir hva som regnes som avvik, og skiller mellom kategoriene tjeneste/bruker, organisasjon/internt, HMS og personvern/informasjonsikkerhet, i tillegg til inndeling etter alvorlighetsgrad (lav, middels og høy). Dokumentet beskriver steg-for-steg hvordan et avvik meldes, inkludert valg av kategori, tidspunkt, alvorlighetsgrad, beskrivelse av hendelsen, vurdering av konsekvenser og forslag til forbedring. Det fremgår også at leder kan endre kategori eller alvorlighet ved behandlingen av avviket, og at avvik kan følges opp med vurdering av risiko og tiltak.

Revisor har også fått tilsendt et dokument om «Hvordan melde avvik og hvordan skal avvik håndteres». Her er det sagt vist til at alle som ansettes får tilgang til Compilo ved tiltredelse. Rutinen forklarer steg for steg hvordan avvik meldes, inkludert valg av kategori,

alvorlighetsgrad, beskrivelse av hendelsen, registrering av konsekvenser og forslag til forbedring. Det fremgår videre at når et avvik registreres, mottar nærmeste leder automatisk varsel og skal behandle avviket innen 21 dager. Hvis fristen overskrides, blir avviket sendt videre i linjen. HMS-avvik sendes også til verneombud, og kan ikke lukkes før verneombudet har lest meldingen. Den ansatte kan følge hele behandlingen og se tiltak i loggen i Compilo.

4.3.2 Ansatte sin oppfatning av avviskulturen

Ansatte i både barnehager og skoler, beskriver gjennomgående at det er en åpen og trygg kultur for å melde avvik. Flere forteller at det har vært økt oppmerksomhet på avvik de siste årene, og at ledelsen jevnlig oppfordrer ansatte til å melde. Det meldes særlig avvik på voldshendelser og fysiske forhold, mens mindre alvorlige forhold eller episoder knyttet til kolleger kan være vanskeligere å registrere. I barnehagene beskrives tidligere lav meldefrekvens, men ansatte sier at økt fokus og opplæring har bidratt til at flere nå melder avvik. På ungdomsskolen beskrives en utvikling fra «melder lite» til større trygghet og bevissthet, og flere nevner at verneombud tilbyr hjelp ved behov.

Datagrunnlaget viser at ansatte på tvers av enheter har fått opplæring i hva et avvik er, hvordan det meldes i Compilo, og hva de kan forvente av videre oppfølging. Opplæring er gitt av HR-leder, verneombud og enhetsledere, både ved ansettelse og på årlige personalmøter, planleggingsdager og interne kurs. Flere oppgir at temaet tas opp jevnlig i kollegiet, og at diskusjoner om hvilke hendelser som skal meldes har gjort ansatte mer bevisste. Opplæring omtales som en medvirkende årsak til at ansatte føler seg tryggere på å melde avvik nå enn tidligere.

Ansatte beskriver at registrerte avvik følges opp, men at graden av systematikk varierer mellom enheter. Avvik tas blant annet opp i arbeidsmiljøgrupper hvor ledelse, tillitsvalgte og verneombud deltar, og ledermøter. Eksempler på forbedringer etter avvik er fjerning av farlig avfall, endringer i inspeksjonsrutiner, innlåsing av kniver, opprydding på eksterne læringsarenaer og oppstart av ROS-analyser. Enkelte enheter beskriver jevnlig gjennomgang av avviksstatistikk, mens andre uttrykker usikkerhet om hvor systematisk statistikken brukes. HR-leder opplyser at en av kommunens HMS-målsettinger for 2025 var å øke antall registrerte HMS-avvik, men at økningen ble minimal.

4.3.3 Gjennomgang av avviksrapport for oppvekstsektoren

Vi har bedt om å få tilsendt en avviksrapport for oppvekstsektoren brutt ned på enhetsnivå, dette for enkelte indikatorer knyttet til avviksrapportering og håndtering. Perioden som er gjennomgått er 1. juli – 21. desember 2025.

Plassen barnehage

Plassen barnehage har registrert seks avvik i perioden. Disse er alle vurdert å ha lav eller middels alvorlighet og alle er lukket. Halvparten av avvikene gjelder renhold. Behandlingstiden varierer fra fem til 82 dager, med ett avvik i hver tidskategori. Tiden før avvikene ble lest varierer mellom en og tolv dager, hvor to av avvikene ble lest allerede første dag. Avvikene håndteres og lukkes innen rimelig tid, med en jevn fordeling av behandlingstidene.

Øwretun barnehage

Øwretun barnehage har registrert elleve avvik, hvor de aller fleste er vurdert som lav alvorlighet, og alle avvikene er lukket. Nær halvparten av avvikene gjelder forhold barnehagen selv må håndtere, ikke eksterne sektorer. Tiden før avvikene lukkes varierer fra en til 33 dager, med flest avvik lukket rundt 14 dager. Tid før avvik blir lest spenner fra en til 25 dager, med en konsentrasjon rundt én og 14 dager. Datamaterialet viser et avviksmønster med lav alvorlighetsgrad og gjennomgående håndtering innen moderate tidsrammer.

Alvdal barneskole

Alvdal barneskole har registrert åtte avvik, hvor ett er vurdert som høy alvorlighet og øvrige som middels eller lav. Alle avvikene ligger til skolen selv og er lukket. Tiden før lukking varierer fra en til 20 dager, med flest avvik lukket etter 13 dager. Tid før avvikene leses varierer fra en til 13 dager, med mesteparten av avvikene lest innen én til to dager. Oversikten viser få avvik totalt, og at skolen følger opp og lukker disse innen relativt korte tidsintervaller.

Alvdal ungdomsskole

Ungdomsskolen har registrert sju avvik med ulik alvorlighetsgrad. Alle avvikene er lukket, og de fleste gjelder forhold skolen selv har ansvar for. Behandlingstiden varierer fra en til 55 dager, med flest avvik lukket innen en til elleve dager. Tid før avvikene leses varierer fra en til 25 dager, med flest avvik lest innen en til to dager. Datamaterialet viser en jevn fordeling av alvorlighetsgrader og en gjennomgående oppfølging hvor alle avvik lukkes.

4.4 Vurdering

Revisor vurderer at kommunen i hovedsak har lagt til rette for en åpen og trygg kultur for å melde avvik.

Intervjudata fra lærere, tillitsvalgte og verneombud viser at ansatte opplever en lav terskel for å melde avvik, at ledelsen oppfordrer til avviksregistrering, og at bevisstheten om avvik har økt de siste årene. I barnehagene og skolene beskrives en utvikling mot mer systematisk meldepraksis, og ansatte forteller at avvik tas opp i relevante møtefora. Samtidig peker datagrunnlaget på at noen typer avvik meldes sjeldnere, og at noen ansatte er usikre på hvor systematisk statistikken brukes i forbedringsarbeidet. HR-leder opplyser at kommunen hadde som mål å øke antallet registrerte HMS-avvik i 2025, men at økningen var minimal, noe som gir et nyansert bakteppe for meldekulturen.

Revisor vurderer at kommunen har sørget for at ansatte har fått opplæring i bruk av Compilo, og i hvordan avvik skal meldes og følges opp.

Datagrunnlaget viser at ansatte på tvers av barnehager og skoler oppgir å ha fått opplæring i hva et avvik er, hvordan det meldes i Compilo, og hvordan oppfølgingen foregår etter at avviket er registrert. Opplæringen gis av HR-leder, verneombud og enhetsledere, både ved ansettelse og i årlige personalmøter, planleggingsdager eller interne kurs. Informantene beskriver også at gjentatte gjennomganger og kollegiale drøftinger har bidratt til økt trygghet og bevissthet rundt avviksregistrering.

Revisor vurderer at kommunen i hovedsak behandler avvik innen fristen på 21 dager.

Gjennomgangen av avviksrapportene viser at alle avvik i perioden er lukket i alle enheter, og at flertallet av avvikene ved barnehagene og skolene er behandlet innen 1–20 dager. Enkelte saker har hatt lengre behandlingstid, fra 25 til 82 dager, men disse utgjør et mindretall. Datagrunnlaget viser dermed at kommunen overordnet sett håndterer og lukker avvik innenfor den fristen som fremgår av rutinen, med at enkeltstående avvik faller utenfor.

Revisor vurderer at kommunen i noen grad bruker registrerte avvik i forbedringsarbeidet, men at praksisen fremstår som varierende mellom enheter.

Intervjudata viser at avvik tas opp i flere møtefora, dette som arbeidsmiljøgrupper, ledermøter og samarbeid mellom ledelse, verneombud og tillitsvalgte. Ansatte beskriver også konkrete tilfeller der avvik har ført til tiltak, som fjerning av farlig avfall, justering av inspeksjon, innlåsing av kniver, forbedring av renhold og oppstart av ROS-analyser. Samtidig oppgir ansatte i flere enheter at avviksstatistikken ikke alltid brukes systematisk eller tilbakeføres til personalet, og enkelte uttrykker usikkerhet om hvordan avvik samlet sett følges opp som styringsinformasjon.

4.5 Konklusjon

Revisor vurderer at rutiner og praksis for melding og håndtering av avvik i hovedsak er tilfredsstillende i barnehagene og grunnskolen i Alvdal kommune.

Datagrunnlaget viser at kommunen har etablerte og tilgjengelige rutiner for avviksregistrering og behandling, og at ansatte på tvers av enheter beskriver en åpen og trygg kultur for å melde avvik. Videre fremgår det at ansatte har fått opplæring i bruk av Compilo, samt i hva som skal meldes og hvordan oppfølging skjer. Avvik behandles i de fleste tilfeller innenfor gjeldende frister, og avviksrapporteringen brukes i varierende grad i møter og forbedringsarbeid, med flere konkrete eksempler på at meldte avvik har ført til tiltak. Samtidig viser funnene at enkelte noen typer avvik meldes sjeldnere, at bruken av avviksstatistikk er noe ulikt praktisert mellom enheter, og at kommunens overordnede mål om økt registrering av HMS-avvik kun ga en minimal økning. Samlet sett tilsier dette at rutiner og praksis i all hovedsak fungerer etter hensikten, men at det finnes rom for ytterligere styrking av meldefrekvens og systematisk bruk av avviksinformasjon.

5 KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER

5.1 Konklusjoner

Revisor konkluderer med at Alvdal kommune i stor grad arbeider aktivt og systematisk for å forebygge, avdekke og håndtere mobbing i barnehagene og grunnskolene.

Gjennomgangen viser at kommunen jobber godt med flere av faktorene sentral i forebygging av mobbing og utrygghet, dette blant annet når det kommer til relasjonsbygging, støtte til livsmestring og foreldresamarbeid. Datagrunnlaget viser også at barnehage og skole har drevet systematisk opplæring i aktivitetsplikten. Samtidig peker rapporten på at inkludering i stor grad er enklest for dem som allerede er innenfor etablerte sosiale fellesskap. Enkelte andre barn og elever, som for eksempel kan ha språklige barrierer eller sammensatte behov fremstår i større grad å ha behov for aktiv og vedvarende voksenstøtte for å finne sin plass. Observasjoner viser eksempler på hvordan bevisste voksne kan «bygge broer» mellom barn gjennom støttende dialog, men at denne praksisen fremstår som fragmentert og ikke alltid tilstrekkelig for å skape varig tilhørighet uten kontinuerlig voksenmedvirkning.

Kommunen kan derfor styrke arbeidet ytterligere ved å arbeide mer systematisk med sosial inkludering for barn og elever som har større utfordringer med å komme inn i etablerte elevgrupper, gjennom tydeligere og mer enhetlig praksis for grensesetting og inkluderende samspill. Videre kan tilsynet i friminutt styrkes, særlig i utsatte områder hvor elever selv opplever at voksne ikke alltid er til stede. Det lave antallet dokumenterte tiltaksplaner, til tross for data som viser at uønskede hendelser forekommer, indikerer også et behov for mer konsekvent bruk av skriftlige planer der lovens vilkår er oppfylt. Samlet viser funnene et solid forebyggende arbeid, samtidig som mer systematikk i sosial inkludering, tilsyn og dokumentasjon kan gi enda bedre støtte til de barna og elevene som trenger det mest.

Revisor konkluderer med at Alvdal kommune i stor grad arbeider systematisk med ansattes arbeidsmiljø i barnehager og grunnskole.

Kommunen har tydelige rutiner for sykefraværsoppfølging og alle enheter har gjennomført ROS-analyser med relevans for relasjonelle og emosjonelle krav. Selv om enhetene viser til kartlagte risikoer beskriver ansatte et støttende arbeidsmiljø og kan vise til at relevante tiltak er satt inn for å redusere risikoen.

Revisor vurderer at rutiner og praksis for melding og håndtering av avvik i hovedsak er tilfredsstillende i barnehagene og grunnskolen i Alvdal kommune.

Ansatte opplyser om en trygg meldekultur og opplæring i avvikssystemet Compilo. Avvik behandles stort sett innen fristen, og flere avvik har ført til konkrete forbedringer. Et forbedringspunkt fremstår å være mer systematisk bruk av avviksstatistikken og ved å øke meldefrekvensen på enkelte typer avvik.

5.2 Anbefalinger

Revisor har følgende anbefalinger til det videre arbeidet i kommunen:

- Styrke tilsynet i friminutt, spesielt i risikoområder hvor elever opplever at det er få voksne
- Sikre mer enhetlig praksis i grensesettingen, slik at elever opplever tydelige og forutsigbare rammer
- Vurdere hvordan arbeidet med sosial inkludering kan styrkes for barn og elever som strever med å finne sin plass i det sosiale fellesskapet
- Vurdere behovet for mer systematisk bruk av avviksstatistikk som del av virksomhetsstyringen

KILDER

Lov og forskrift

- FNs barnekonvensjon (inkorporert i norsk lov).
<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>
- Grunnloven § 104.
<https://lovdata.no/lov/1814-05-17>
- Arbeidsmiljøloven (LOV-2005-06-17-62).
<https://lovdata.no/lov/2005-06-17-62>
- Barnehageloven (LOV-2005-06-17-64).
<https://lovdata.no/lov/2005-06-17-64>
- Kommuneloven (LOV-2018-06-22-83).
<https://lovdata.no/lov/2018-06-22-83>
- Opplæringsloven (LOV-2023-06-23-99).
<https://lovdata.no/lov/2023-06-23-99>
- Internkontrollforskriften (FOR-1996-12-06-1127).
<https://lovdata.no/forskrift/1996-12-06-1127>

Faglitteratur

- Finne, H., Christensen, B. J., Svare, H., & Enehaug, H. (2023). *Relasjonelle og emosjonelle krav og belastninger i arbeidet: Utfordringer og tiltak i yrker med høye relasjonelle krav* (SINTEF-rapport).
https://www.sintef.no/contentassets/9405803230524be1ac614c18b7e1780c/sintef-rapport-2023_relasjonelle-og-emosjonelle-krav-og-belastninger-i-arbeidet_v2.pdf
- Universitetet i Stavanger. (2025). *Hva er klasseledelse?* Læringsmiljøsentret.
<https://www.uis.no/nb/laringsmiljosenteret/skole/hva-er-klasseledelse>

Utdanningsdirektoratet og utdanningsfaglige kilder

- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*.
<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/?lang=nob>

- Utdanningsdirektoratet. *Fremme et godt skolemiljø og forebygge krenkelser: Klasseledelse.*
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/fremme-et-godt-skolemiljo-og-forebygge-krenkelser/klasseledelse/#a215326>
- Utdanningsdirektoratet. *Inkluderende fellesskap i barnehagen.*
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/barnehagemiljo/fremme-og-forebygge/inkluderende-fellesskap/>
- Utdanningsdirektoratet. *Inkluderende fellesskap i skolen.*
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/fremme-et-godt-skolemiljo-og-forebygge-krenkelser/inkluderende-fellesskap/>
- Utdanningsdirektoratet. *Kunnskap om hvordan skolen kan hjelpe elever som ikke har det trygt og godt.*
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/forskning-hjelpe-elever-som-ikke-har-det-trygt-og-godt/>
- Utdanningsdirektoratet. *Livsmestring og helse.*
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/verdigrunnlag/livsmestring-og-helse/>
- Utdanningsdirektoratet. *Personalets arbeid for et godt psykososialt miljø.*
<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/trivselsveileder/2-Personalets-arbeid-for-et-godt-psykososialt-miljo/>
- Utdanningsdirektoratet. *Samarbeid mellom hjem og skole.*
<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/3.-prinsipper-for-skolens-praksis/3.3-samarbeid-mellom-hjem-og-skole?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. *Sosial læring og utvikling.*
<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/sosial-laring-og-utvikling/?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. *Folkehelse og livsmestring.*
<https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/folkehelse-og-livsmestring/?lang=nob>
- Utdanningsdirektoratet. (2026). *GSI – Grunnskolens informasjonssystem: Enhet 8647.*
<https://gsi.udir.no/app/#!/view/units/collectionset/1/collection/115/unit/8647/>

Annet

- Regjeringen. (2025). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390>
- Arbeidstilsynet. *Avvikshåndtering – krav til rutiner og oppfølging*.
<https://www.arbeidstilsynet.no/hms/avvik-og-avvikshandtering/>

VEDLEGG 1 – UTLEDNING AV REVISJONSKRITERIER

Ifølge forskrift om kontrollutvalg og revisjon (§15) skal det etableres revisjonskriterier for gjennomføring av forvaltningsrevisjon. Revisjonskriterier er de krav og forventninger som forvaltningsrevisjonsobjektet skal revideres/vurderes i forhold til. Disse kriteriene skal være begrunnet i, eller utledet av, autoritative kilder innenfor det reviderte området. Slike autoritative kilder kan være lov, forskrift, forarbeider, rettspraksis, politiske vedtak (mål og føringer), administrative retningslinjer, samt statlige føringer og praksis.

Psykososialt barnehage- og skolemiljø

Forebyggende og relasjonelt arbeid

Både barnehagen og skolen skal ha nulltoleranse for krenkende atferd, som mobbing, vold, trakassering og diskriminering. De skal arbeide forebyggende og kontinuerlig for å fremme helse, trivsel, inkludering og læring, jf. barnehageloven § 41 og opplæringsloven § 12-3.

Læreplanverket sin overordnede del og rammeplanen for barnehagen sier både noe om de faglige, men også de sosiale målsettingene for barnehagens og skolens arbeid. Opplæringen har et dobbelt formål, både danning og utdanning. Disse formålene går hånd i hånd og skal skape innsikt i både seg selv, andre og samfunnet omkring oss. Dette tilsier at et godt arbeid med de innholdsmessige kravene i opplæringen vil bidra til et godt barnehage- og skolemiljø og forebyggende utenforskap og mobbing¹⁵.

Utdanningsdirektoratet viser at i barnehagen må ansatte bistå barna med å bli fortrolige med den nye, sosiale konteksten. Det er viktig at personalet legger stor vekt på å bygge gode relasjoner til hvert barn. De voksne må se den enkelte, og de må være tålmodige med alle. Små barn har behov for forutsigbarhet, stabilitet, beskyttelse og trygghet i nær relasjon til andre. Derfor trenger barna varm, sensitiv og stimulerende omsorg fra de ansatte i barnehagen¹⁶.

Utdanningsdirektoratet viser til at god relasjon mellom lærer og elev er viktig både i det forebyggende skolemiljøarbeidet, og for at elevene skal si ifra om negative opplevelser. Studier

¹⁵ Utdanningsdirektoratet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/?lang=nob>

¹⁶ Utdanningsdirektoratet. *Personalets arbeid for et godt psykososialt miljø*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/trivselsveileder/2-Personalets-arbeid-for-et-godt-psykososialt-miljo/>

påpeker at tydelig klasseledelse er sentralt for et godt skolemiljø, og viser til at dette handler om både kontroll og omsorg. Ifølge deres studie innebærer god klasseledelse at læringssituasjonen har en tydelig regi og struktur på innhold og form både i undervisningen og i sosiale samhandling. Videre er positiv forsterking, anerkjennelse og støtte, samt effektiv korrigerende og sanksjonering av regelbrudd vesentlig. Og videre at selve undervisningen og arbeidet med fag vil kunne styrke det sosiale fellesskapet også være et godt tiltak. Et eksempel kan da være åpne samarbeidsoppgaver¹⁷.

For barnehage er det sagt at grunnleggende verdier i barnehagen er for eksempel fellesskap, omsorg, medansvar, solidaritet, toleranse, respekt, likeverd og retten til å være forskjellige. Alle ansatte har, som rollemodeller, et særlig ansvar for å etterleve og formidle barnehagens verdigrunnlag¹⁸. Opp mot skole er det pekt på at et trygt og godt læringsmiljø kjennetegnes av forutsigbarhet, tydelige rutiner og klare verdier. Lærerne må systematisk formidle forventninger og samarbeide med elevene om et positivt miljø. Gode rammer og struktur hjelper elevene å mestre skolens forventninger, og regler og rutiner gir retning for sosialt samspill både i undervisning, friminutt og andre skoleaktiviteter¹⁹.

Både barnehage og skole skal legge til rette for et godt foreldresamarbeid og god dialog med foreldrene. God kommunikasjon mellom hjem og skole bidrar positivt til skolens arbeid med læringsmiljøet og til elevenes oppvekstmiljø²⁰. Foreldremøter og sosiale aktiviteter i elevgruppen bør brukes til dette. Når foreldre engasjerer seg sammen med læreren i hele elevgruppen, blir de rollemodeller for positivt fellesskap. Foreldremøter kan også legge til rette for samtaler mellom foreldre, for eksempel gjennom gruppearbeid med relevante temaer, noe som kan styrke fellesskapet²¹. Dette må også kunne sies å gjelde for barnehagen.

Utdanningsdirektoratet viser også til at barnehager og skoler skal fremme et inkluderende fellesskap, og at dette kjennetegnes ved at alle barn og elever har tilgang til fellesskapet,

¹⁷ Utdanningsdirektoratet. *Kunnskap om hvordan skolen kan hjelpe elever som ikke har det trygt og godt*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/forskning-hjelpe-elever-som-ikke-har-det-trygt-og-godt/>

¹⁸ Utdanningsdirektoratet. *Personalets arbeid for et godt psykososialt miljø*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/trivselsveileder/2-Personalets-arbeid-for-et-godt-psykososialt-miljo/>

¹⁹ Utdanningsdirektoratet. *Fremme et godt skolemiljø og forebygge krenkelser: Klasseledelse*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/fremme-et-godt-skolemiljo-og-forebygge-krenkelser/klasseledelse/#a215326>

²⁰ Utdanningsdirektoratet. *Samarbeid mellom hjem og skole*. Hentet fra <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/3.-prinsipper-for-skolens-praksis/3.3-samarbeid-mellom-hjem-og-skole?lang=nob>

²¹ Utdanningsdirektoratet. (2024). *Samarbeid mellom hjem og skole*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/fremme-et-godt-skolemiljo-og-forebygge-krenkelser/samarbeid-mellom-hjem-og-skole/>

samhandler med andre, opplever motivasjon, mestring og utvikling, og blir anerkjent og akseptert. Tydelige og omsorgsfulle ansatte skal etablere normer og verdier som fremmer respekt og inkludering, og hjelpe barn og elever til å ta relasjonelt ansvar og vise empati^{22,23}.

Når det gjelder livsmestring så skal barn i barnehagen få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser²⁴. I skolen dreier dette seg om å kunne forstå og å kunne påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv. Temaet skal bidra til at elevene lærer å håndtere medgang og motgang, og personlige og praktiske utfordringer på en best mulig måte²⁵. I skolen står dialogen sentralt i sosial læring, og skolen skal formidle verdien og betydningen av en lyttende dialog for å takle motstand. I møte med elevene skal lærerne fremme kommunikasjon og samarbeid som gir elevene mot og trygghet til å ytre egne meninger og til å si ifra på andres vegne. Å lære å lytte til andre og samtidig argumentere for egne syn gir elevene et grunnlag for å håndtere uenighet og konflikter, og for å søke løsninger i fellesskap²⁶.

Om regelverk og rutiner for kommunen arbeid

Barnehageloven §§ 41 og 42 og opplæringsloven §§ 12-2 til 12-4 stiller sammenfallende krav til barnehager og skoler når det gjelder å sikre et trygt og godt psykososialt miljø for barn og elever.

Både barnehagen og skolen skal ha nulltoleranse for krenkende atferd, som mobbing, vold, trakassering og diskriminering. De skal arbeide forebyggende og kontinuerlig for å fremme helse, trivsel, inkludering og læring.

²² Utdanningsdirektoratet. *Inkluderende fellesskap i barnehagen*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/barnehagemiljo/fremme-og-forebygge/inkluderende-fellesskap/>

²³ Utdanningsdirektoratet. *Inkluderende fellesskap i skolen*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/fremme-et-godt-skolemiljo-og-forebygge-krenkelser/inkluderende-fellesskap/>

²⁴ Utdanningsdirektoratet. *Livsmestring og helse*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/verdigrunnlag/livsmestring-og-helse/>

²⁵ Utdanningsdirektoratet.. *Folkehelse og livsmestring*. Hentet fra <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/folkehelse-og-livsmestring/?lang=nob>

²⁶ Utdanningsdirektoratet. (u.å.). *Sosial læring og utvikling*. Hentet fra: <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/sosial-laring-og-utvikling/?lang=nob>

Alle ansatte har plikt til å følge med på hvordan barna og elevene har det, og til å melde fra til ansvarlig leder dersom de får mistanke om eller kunnskap om at et barn eller en elev ikke har det trygt og godt. I alvorlige tilfeller skal styrer eller rektor melde videre til eier.

Barnehagen og skolen har en aktivitetsplikt, som innebærer at de snarest skal undersøke saken og, dersom barnet eller eleven ikke har det trygt og godt, iverksette egnede tiltak. Tiltakene skal være faglig begrunnet og målrettet.

Det skal utarbeides en skriftlig plan for tiltakene i hver enkelt sak. Planen skal inneholde:

- hvilke problemer tiltakene skal løse
- hvilke tiltak som er planlagt
- når de skal gjennomføres
- hvem som har ansvar
- når tiltakene skal evalueres

I tillegg har skolen en dokumentasjonsplikt for det som gjøres for å oppfylle aktivitetsplikten. Kommunen må dokumentere skriftlig hva de gjør for å sørge for at elever har det trygt og godt på skolen. De må dokumentere hvordan de følger opp tiltaksplanen, involverer elever og tar hensyn til elevens beste²⁷.

Alvdal kommune har en ny plan for et trygt og godt skolemiljø. For barnehagene har kommunen en handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø. Begge planer har bestemmelser knyttet til det forebyggende arbeidet som skal gjennomføres. I barnehagens plan er det i forbindelse med forebygging satt fokus på språklig og sosial kompetanse, voksenrollen og forventningsavklaringer opp mot foreldre. I skolens plan er det satt fokus på relasjoner mellom elev, lærer og voksne, foreldresamarbeid, overgang fra barnehage til skole eller overganger i skolen, hvordan avdekke mobbing og det å sette i elever i stand til å gjenkjenne mobbing. En fellesnevner i planene fremstår derfor å være at det skal være fokus på «relasjonsbygging» i vid forstand innen barnehage og skole. Dette harmonere også godt med forståelsen av god

²⁷ Utdanningsdirektoratet. (2024). *Retten til et trygt og godt skolemiljø*. <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/rettigheter-om-skolemiljo/>
[Retten til et trygt og godt skolemiljø | udir.no](https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/rettigheter-om-skolemiljo/)

klasseledelse, hvor det pekes på blant annet positiv elev-lærer relasjon og klare regler for å opprettholde ro og orden²⁸.

I Alvdal kommune sin nye plan for et trygt og godt skolemiljø, er det også sagt noe om «Rutiner for systematisk tilsyn i Alvdalskolen». Her beskrives tydelige forventninger til hvordan lærere skal utøve inspeksjon. Læreren skal hele tiden ha oversikt over sitt ansvarsområde ved å være i kontinuerlig bevegelse og bruke uregelmessige ruter for å få god kjennskap til hva som skjer. Læreren skal skanne området ved å se og lytte aktivt, være spesielt oppmerksom på konfliktområder, og bidra til å fremme ønsket atferd gjennom positiv involvering, åpenhet og oppmuntring.

I planens punkt om «skolen har gode rutiner for tilsyn», er det sagt at særlige utsatte punkter og tidsrom for inspeksjoner skal vurderes på hvert enkelt trinn, men at enkelte punkter krever særskilt oppmerksomhet. Disse punktene er overgangene mellom time, friminutt og time, særlig når elevene skal inn eller ut, eller befinner seg på steder der de ofte er alene. Et annet punkt er garderober i forbindelse med gym eller svømming skal også vies spesiell oppmerksomhet. I tillegg skal bytte av inspektører i friminuttene alltid skje ute, slik at man til enhver tid sikrer tilstrekkelig tilstedeværelse av voksne i skolegården. I vedlegg til ny plan for et trygt og godt skolemiljø er det vist til en «skolegårdsundersøkelse». Dette er en undersøkelse i form av en elevsamtale, hvor eleven etter noen innledende spørsmål setter kryss på et kart der han/hun oppholder seg og føler seg utrygg.

Følgende revisjonskriterier er utarbeidet for dette temaet:

- Kommunen skal arbeide forebyggende for å sikre et trygt og godt oppvekstmiljø, gjennom:
 - Å etablere og praktisere tydelige regler og grenser
 - Å bygge gode relasjoner mellom ansatte og barn/elever
 - Å fremme inkludering i barne- og elevgruppene
 - Å støtte barn og elevers livsmestring
 - Å samarbeide godt med foreldre
- Skolen skal gjennomføre tilsyn/inspeksjon i friminutter i tråd med egne rutiner
- Barnehage og skole skal informere sine ansatte om aktivitetsplikten
- Barnehage og skole skal utarbeide tiltaksplaner i samsvar med loven

²⁸ Universitetet i Stavanger. (2025). *Hva er klasseledelse?* Læringsmiljøsentret. Hentet fra: <https://www.uis.no/nb/laringsmiljosenteret/skole/hva-er-klasseledelse>

Ansattes arbeidsmiljø

Om forebygging og oppfølging av sykemeldte

Arbeidstilsynet har utarbeidet en veiledningstekst på sine hjemmesider som gjelder «oppfølgingen av sykemeldte». Det rettslige grunnlaget for veiledningen er arbeidsmiljøloven § 3-1 om krav til HMS-arbeid og § 4-6 særlig om tilrettelegging for arbeidstakere med redusert arbeidsevne.

Om arbeidsgivers plikter skriver arbeidstilsynet at «Arbeidsgiveren skal:

- lage rutiner, sammen med verneombudet og øvrige arbeidstakere, for å følge opp sykmeldte arbeidstakere
- gjøre alle arbeidstakere kjent med innholdet i rutinene
- sørge for at rutinene beskriver
 - hva som skal gjøres
 - hvem som skal gjøre hva når en arbeidstaker blir sykmeldt
- finne gode kortsiktige og langsiktige løsninger sammen med arbeidstakeren, slik at arbeidstakeren skal kunne komme tilbake i jobb og bli værende i jobb

Jo tidligere arbeidsgiveren og arbeidstakeren samarbeider om tiltak for å komme tilbake i arbeid, desto større er sjansen for at den sykmeldte kommer raskere tilbake.

Ofte er det mulig for den sykmeldte å være delvis i arbeid hvis arbeidet blir tilrettelagt. Gradert sykmelding gjør det mulig for arbeidstakeren å være delvis i jobb under sykefraværet. Arbeidstakeren kan for eksempel jobbe kun enkelte dager i uka, ha kortere arbeidsdager eller ha lavere produksjonskrav.

Som arbeidsgiver har du plikt til å vurdere og sette i verk:

- generelle tilretteleggingstiltak for alle arbeidstakere i virksomheten
- generelle tilretteleggingstiltak for den enkelte arbeidstakeren
- særskilte tilretteleggingstiltak for alle med redusert arbeidsevne som står i fare for å bli sykmeldt eller som er blitt sykmeldt

Plikten til å legge arbeidet til rette for arbeidstakerne er omfattende. Tilretteleggingsplikten går likevel ikke så langt at tilrettelegging for én enkelt arbeidstaker kan gå på bekostning av de

andre arbeidstakernes arbeidsforhold eller oppgaver, eller slik at arbeidsmiljøet generelt forverres.

Arbeidsgiveren bør tenke gjennom om tiltakene som vurderes for den sykmeldte også kan være til nytte for flere arbeidstakere. Dette vil forebygge helseplager for alle arbeidstakerne».

Videre er det vist til arbeidsgiver sine lovbestemte oppfølgingstiltak

«To tiltak er lovbestemt når det gjelder oppfølging av sykemeldte:

- å utarbeide en oppfølgingsplan
- å gjennomføre dialogmøte 1»

I arbeidsmiljøloven § 4-6 tredje ledd fremgår det at arbeidsgiver skal starte arbeidet med oppfølgingsplan så tidlig som mulig, og at planen skal være ferdig senest innen fire uker etter at arbeidstakeren har vært helt eller delvis borte fra arbeidet. I fjerde ledd er det bestemt at arbeidsgiver skal innkalle til dialogmøte senest innen syv uker etter at arbeidstakeren har vært helt borte fra arbeidet, med mindre det er åpenbart unødvendig.

I arbeidsmiljøloven § 3-1 bokstav f) er det også sagt konkret at arbeidsgiver skal «sørge for systematisk arbeid med forebygging og oppfølging av sykefravær». Rapporten *Relasjonelle og emosjonelle krav og belastninger i arbeidet* er utarbeidet av SINTEF i 2023 på oppdrag fra Arbeidstilsynet. Den omhandler hvordan relasjonelle og emosjonelle krav og belastninger i arbeidslivet virker inn på arbeidstakere, med særlig vekt på yrker der arbeidet innebærer kontakt med mennesker. Rapporten beskriver utfordringer knyttet til slike belastninger og peker på mulige tiltak for å forebygge sykefravær og fremme et godt psykososialt arbeidsmiljø. I rapporten er det vist til 9 «praktiske råd og implikasjoner»:

1. Øk anerkjennelsen. Start med å anerkjenne at det å jobbe med mennesker gir en annen type belastning enn å jobbe med produkter og maskiner. Det er behov for mer anerkjennelse i samfunnet, fra arbeidsgivere, fra ledere og andre. Anerkjennelse er en viktig buffer og jobbressurs.
2. Øk bevisstheten om bredden av emosjonelle krav. Tjenesteutøvelsen innbefatter også relasjoner med pårørende, foreldre og publikum som også har krav og behov som må imøtekommes og som kan oppleves som en tilleggsbelastning i disse yrkene.
3. Øk kunnskapsnivået om relasjonelle og emosjonelle krav og håndtering, både på arbeidsplassen og gjennom utdanningsløpet. På arbeidsplassen, start med å gi opplæring til ledere, verneombud og tillitsvalgte. I utdanningsløpene er det naturlig at denne tematikken kobles på praksis eller forberedende fag til selve yrkesutøvelsen.

4. Mer systematisk kartlegging og håndtering. Relasjonelle og emosjonelle krav kan opptre som risikofaktorer i arbeidsmiljøet og må inngå i det systematiske HMS-arbeidet. Bruk det lokale partssamarbeidet mellom ledere, tillitsvalgte og verneombud i dette arbeidet.
5. Styrk lederstøtten. En støttende leder som er til stede og tilgjengelig i ansattes arbeidshverdag, kan både fange opp hvordan ansatte opplever arbeidet sitt og gjøre justeringer i organisering og fordeling av arbeidsoppgaver etter behov. Ansatte trenger ledere som forstår arbeidssituasjonen de står i og at de anerkjenner både de relasjonelt givende og belastende sidene i arbeidet. Ledere som er tett på kan ta en proaktiv tilnærming for å håndtere de emosjonelle og relasjonelle kravene i arbeidet, og ikke bare en reaktiv tilnærming.
6. Bruk møtepunkter i hverdagen. Det er ikke lett å skape nye arenaer/møtepunkter i disse yrkene, men en kan starte arbeidet ved å sette de relasjonelle og emosjonelle kravene og belastninger mer på dagsorden i de fora som allerede eksisterer. Sørg for å ikke korte ned på eller fjerne eksisterende fellesarenaer og møtepunkter hvor dette kan adresseres (som for eksempel rapport).
7. Gi rom og mulighet for kollegastøtte. Kolleger er viktige støttepartnere, men også en håndteringsmekanisme, og det må derfor foreligge en mulighet og tid til å møtes i løpet av arbeidsdagen. Det er også viktig å ha mulighet for skjermet pause.
8. Bedre balanse mellom jobb og fritid. Håndtering av relasjonelle og emosjonelle krav skal først og fremst skje i arbeidstiden. Ha fokus på hvordan arbeidet påvirker fritiden og utforsk hvordan en lettere kan klare å "logge av" jobben.
9. Bedre sammenheng mellom krav og ressurser. Hvordan ansatte har det på jobb påvirker utførelsen av selve arbeidet. Rammebetingelser må samsvare og støtte opp om arbeidets innhold og kravstruktur. Fleksibel organisering av bemanning ut fra periodebasert belastning kan være en løsning i noen yrker.

I Alvdal kommune sin visjon for HMS er det en målsetting at: «Et godt arbeidsmiljø som ivaretar hver enkelt arbeidstakers muligheter og som skaper trygge og gode sosiale relasjoner, er nødvendige forutsetninger».

Følgende revisjonskriterier er utarbeidet for dette temaet:

- Kommunen skal ha en rutine for oppfølging av sykmeldte, utarbeidet i samarbeid med ansatte.
- Kommunen skal ha en rutine for å utarbeide oppfølgingsplan innen fire uker etter sykefraværets start.

- Kommunen skal ha en rutine for å gjennomføre dialogmøte senest innen sju uker.
- Kommunen bør systematisk forebygge sykefravær ved å kartlegge og håndtere relasjonelle og emosjonelle krav

Avvikshåndtering

Om avvikspraksis og avvikssystem.

Kommuneloven § 25-1 stiller krav om at internkontrollen i kommunen skal være systematisk og tilpasset virksomheten, og innebærer blant annet å «avdekke og følge opp avvik og risiko for avvik».

Arbeidsgiver har etter arbeidsmiljøloven § 3-1 (2) bokstav e) plikt til å iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av loven. Plikten konkretiseres i internkontrollforskriften § 5 nr. 7 som fastslår at virksomheten skal ha skriftlig dokumenterte rutiner for å håndtere avvik fra helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen. Avvikshåndtering er dermed en sentral del av det systematiske HMS-arbeidet, og skal bidra til å sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø.

Avvikshåndtering innebærer å oppdage, registrere, analysere og følge opp brudd på HMS-regelverket. Ifølge Arbeidstilsynet regnes alle hendelser som innebærer brudd på lovpålagte krav, prosedyrer eller interne rutiner som avvik. Dette kan for eksempel være feil i bruk av verneutstyr, manglende vedlikehold av sikkerhetsutstyr, eller manglende oppfølging av arbeidsulykker og nestenulykker. Et viktig prinsipp er at det ikke er selve skaden som er avviket, men årsaken til at skaden kunne oppstå. Derfor må virksomheten alltid stille spørsmålet «hvorfor gikk det galt?» for å identifisere det reelle avviket og iverksette korrigerende tiltak.

Arbeidsgiver har ansvar for å etablere et fungerende system for avvikshåndtering og for å skape en HMS-kultur der det er både akseptert og forventet at ansatte melder fra om avvik. Et slikt system skal ikke bare fange opp det som har skjedd, men også bidra til å forhindre at det skjer igjen. Arbeidstilsynet understreker at registrerte avvik bør inngå i virksomhetens risikovurdering og brukes aktivt i forbedringsarbeidet. Også nestenulykker skal meldes og følges opp, da dette kan forebygge mer alvorlige hendelser i fremtiden. God avvikshåndtering

bidrar ikke bare til et tryggere arbeidsmiljø, men også til bedre drift, lavere sykefravær og færre uønskede hendelser over tid²⁹.

Alvdal kommune har etablert et elektronisk system for avvikshåndtering i Compilo. Alle ansatte får tilgang til systemet ved ansettelse og har ansvar for å registrere avvik. I kommunens rutine er avvik definert som brudd på lover eller forskrifter, uønskede hendelser som kan eller har ført til skade på mennesker, miljø eller materiell, eller manglende oppfyllelse av oppgaver og mål. Det skilles mellom ulike typer avvik, herunder HMS-avvik (som gjelder ansatte), tjeneste-/brukeravvik, organisatoriske avvik og brudd på personvern (GDPR). Det opereres også med tre alvorlighetsgrader: lav, middels og høy. I kommunens rutine «Hvordan melde avvik og hvordan skal avvik håndteres» er det sagt at når et avvik registreres i Compilo, mottar nærmeste leder automatisk e-postvarsel om meldingen. Leder har deretter en frist på 21 dager til å behandle avviket, og hvis fristen overskrides, sendes avviket videre i linjen til enhetsleder, kommunalsjef eller kommunedirektør, avhengig av enhetens organisering.

Følgende revisjonskriterier er utarbeidet for dette temaet:

- Kommunen skal legge til rette for en åpen og trygg kultur for å melde avvik
- Ansatte skal få opplæring i bruk av Compilo og hvordan avvik skal meldes og følges opp
- Avvik bør behandles innen fristen på 21 dager etter registrering
- Registrerte avvik bør brukes i forbedringsarbeidet i kommunen

²⁹ Arbeidstilsynet. *Avvikshåndtering – krav til rutiner og oppfølging*. Hentet fra: <https://www.arbeidstilsynet.no/hms/avvik-og-avvikshandtering/>

VEDLEGG 2 – SPØRREUNDERSØKELSE

Vedlegget viser hvilke spørsmål elevene har svart på, hvilke svarkategorier som var tilgjengelige, hvor mange elever som har valgt hvert svaralternativ, og hvor mange som totalt har besvart hvert spørsmål på barneskolen, ungdomsskolen og grunnskolen totalt sett. Tallene er hentet direkte fra avkrysningene og gir en samlet oversikt over svarfordelingen på skolenivå.

Spørsmål 1: Føler du at de voksne på skolen bryr seg om hvordan du har det?

Enhet	Ja	Noen ganger	Nei	Vet ikke	Totalt besvart
Barneskolen	131	33	2	21	187
Ungdomsskolen	55	19	4	2	80
Grunnskolen	186	52	6	23	267

Spørsmål 2: Skjer det dumme ting som de voksne ikke ser eller vet om?

Enhet	Ja	Noen ganger	Nei	Vet ikke	Totalt besvart
Barneskolen	21	74	36	56	187
Ungdomsskolen	25	29	6	20	80
Grunnskolen	46	203	42	76	267

Spørsmål 3: Vet du hvilke regler som gjelder på skolen?

Enhet	Ja	Noen ganger	Nei	Vet ikke	Totalt besvart
Barneskolen	126	51	3	7	187
Ungdomsskolen	53	22	3	2	80
Grunnskolen	179	73	6	9	267

Spørsmål 4: Vet du hva som skjer om elever bryter regler på skolen?

Enhet	Ja	Noen ganger	Nei	Vet ikke	Totalt besvart
Barneskolen	62	56	44	25	187
Ungdomsskolen	59	17	3	1	80
Grunnskolen	121	73	47	26	267

Spørsmål 5: Er det greit å fortelle foreldrene når barn bryter reglene?

Enhet	Ja	Noen ganger	Nei	Vet ikke	Totalt besvart
Barneskolen	107	43	14	22	186
Ungdomsskolen	40	32	5	2	79
Grunnskolen	147	75	19	24	265

Spørsmål 6: Får barn mulighet til å si hva som har skjedd før voksne bestemmer?

Enhet	Ja	Noen ganger	Nei	Vet ikke	Totalt besvart
Barneskolen	84	45	23	35	187
Ungdomsskolen	16	51	9	4	80
Grunnskolen	100	96	32	39	267

Spørsmål 7: Er det trygt å snakke med voksne på skolen om det som er bra og dårlig?

Enhet	Ja	Noen ganger	Nei	Vet ikke	Totalt besvart
Barneskolen	134	36	7	9	186
Ungdomsskolen	39	26	9	6	80
Grunnskolen	173	62	16	15	266

Hovedkontor: Brugata 2, Steinkjer

Tlf. 907 30 300 - www.revisjonmidt norge.no